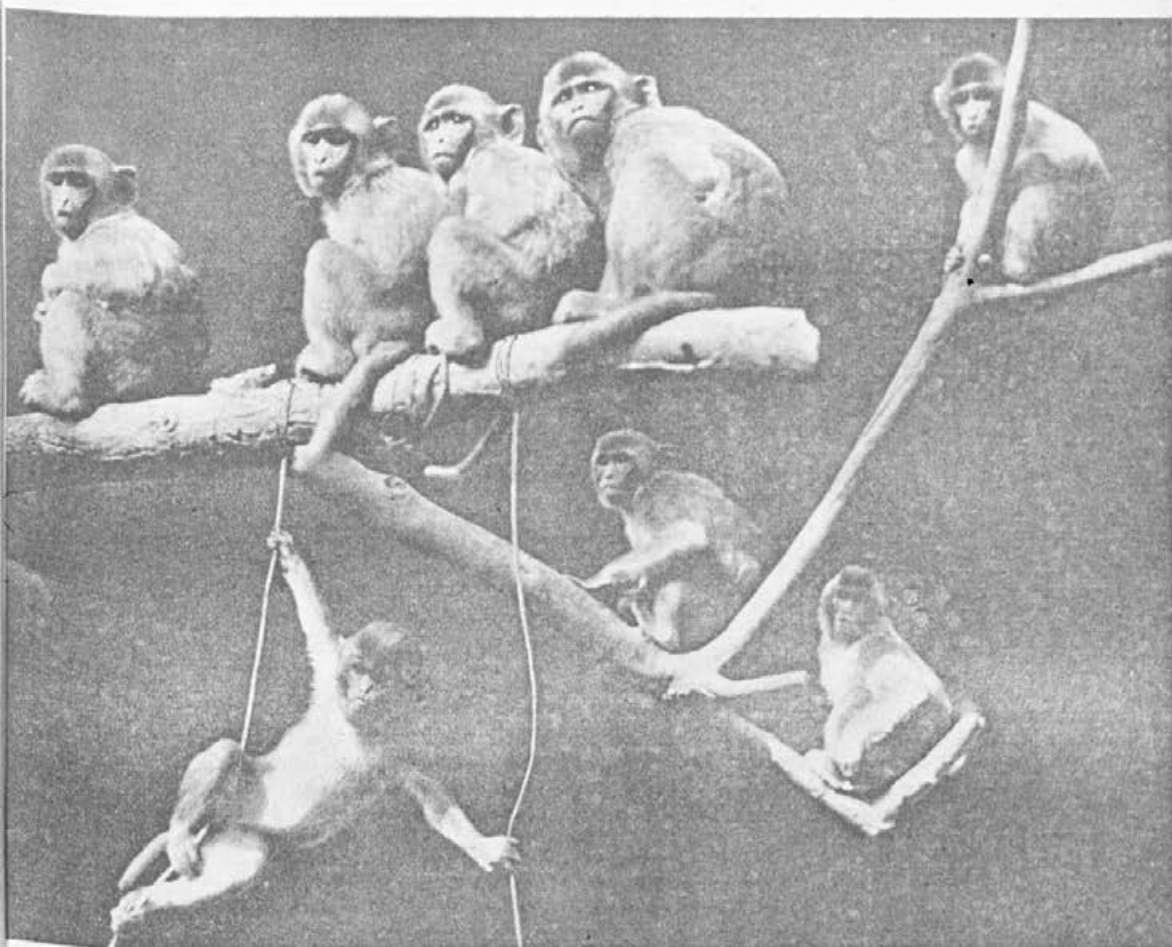

Naš rod

LETNIK XI.

LETO 1939./40.

1.

Zlogovna križanka

Vstavi zloge posameznih besed v kvadrate.

Vodoravno: 1. jezero (italijanski), 3. oblika glagola pokati, 5. zahrbtno delati, 7. dolga pot, izlet, 9. žensko ime, 10. rimski pisatelj in pravnik, 11. mladinski pisatelj, 12. gosji pastir (srbohrvaški), 13. vest, novost, 15. načetje kože, 17. žensko ime, 18. pokriva streho, 20. veliko turško mesto ob morju, 22. moško ime, 23. naš vladar, 24. človek, ki vse v nič da, 25. oblika glagola pocediti, 27. delo, stvar, 28. varanje samega sebe, 29. mokrota, luža, 31. oblika glagola rešiti, 33. Zolajev roman, žensko ime, 35. oblika glagola dotikati, 36. francoska reka, kot se izgovori, 37. slike obrazov, 39. svečan obred, 40. žal (srbohrvaški), 42. sokol (srbohrvaški), 44. srobot (stara oblika), 46. velelnik glagola gledati, 47. ni pravi brat, 48. nasprotno od nizko, 50. možno de-

žuje, 51. žalosti se, tarna, 54. huda bolezen, tudi neke vrste jabolko, 56. vsakdanja jed, 57. levo (srbohrvaško).

Navpično: 1. kar vrže vulkan, 2. zver, človeška opica, 3. majhen potok, 4. jutranja jed, 5. imamo pozimi na roki, 6. italijanska reka, 7. oblika glagola pobirati, 8. priimek in ime pesnika, ki je napisal Gorski venec, 9. pijača, 11. živi v vodi, 14. carjeva žena — 2. sklon, 16. osebni zaimsek, 18. veliko glasbeno delo, 19. praska, majhen boj (srbohrvaško), 21. znameniti slovenski sodobni pesnik, 22. ime in priimek največjega slovenskega pesnika, 23. stara oblika za kraljestvo, 25. pomaga, 26. pogovarja, razgovarja se (srbohrv.), 29. poljsko orodje, 30. oblika glagola čakati, tudi vojaško pokrivalo, 33. prekomerno delo, 34. oblika glagola naresti, 35. žensko ime, 38. zaporno povelje, 39. velelnik glagola pogledati, 40. žalosti se zaradi smrti, 41. veleobrt, tudi telovadni izraz, 42. tretji sklon od sova, 43. polje, kjer se je vršila največja bitka v srbski zgodovini, 45. enak je, poravnal se je, 47. oblika glagola pokušati, 49. kraj blizu Ljubljane, 52. vrlina, 55. gladina vode.

Trije izžrebani rešilci od 4. r. ljudske šole dalje bodo prejeli lepe nagrade.

Naslovna slika: »Opice«. K članku »Opica Fruj«.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom in ga prejemaajo naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo naročnino za list in publikacije »Mladinske matice« v mesečnih obrokih po din 250. Celoletna naročnina znaša 25 din.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Metod Kumelj.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Francè Štrukelj).

M I S E L

Najpoprej je bil Bog in ustvaril je svet. In potem je ustvaril človeka.

Človek je bil podoba Boga in dobil je dušo. Toda pridrveli so besi in skočili so vanjo. Bilo jih je na tisoče in vsak je imel svoje ime. Največji med njimi so se pa imenovali Zloba, Zavist, Laž.

In človek je nehal biti Bogu podoben. Z Ljubeznijo, Dobroto in Resnico, ki so darovi božji, se je jel boriti proti besom. In je pobijal Zavist z Ljubeznijo, in je pobijal Laž z Resnico; Zlobo z Dobroto. In po vsakem svojem porazu je vstal iznova, ker mu je Vera dajala moči.

In niso zmagali besi in ni zmagal človek.

In se bori človek dandanašnji, kakor se je boril tisti čas. Zato, ker ima dušo. A ko bo premagal hudobne duhove v sebi, bo zopet postal Bogu podoben.

ANTON DEBELJAK

VEVERIČJA DIRKA

Mukmúkica šine na smrekov kobilček,
prisekan kobilček, pripraven za stolček,
na njem pa postavi prikupen kozolček.*

*Po gozdu pogleda precej malomarno:
»Kar tule pokósím, saj tukaj je varno.«
Ker mene ne vidi, mrmrá preudarno:*

*»Preljubi kostanjček, ti sladki bonbonček,
si padel pod klanček, okrogli balonček?
Zdaj smukni pa v gobček, okusni zastonjček.*

*Prekrasno življenje se zdi mi po gaju,
prijazno, prijetno ko v blaženem raju.
Le škoda, da kostanj bo hitro pri kraju.*

*Preveč mi ga človek otrese raz veje.
Še sreča, da hkrati se listje razveje,
posamezni skrije po tleh se v odeje.»*

*Primiga Repatec, Mukmuka spodi ga,
po hrapavem hrastu nemilo lovi ga:
telesi krog debla, hej, živa verigal*

* »Kobilček« je konček debla s prisekanim vencem vej.

BOŽJI DAROVI

Ilustriral P. Georgijev

Bog je ustvaril svet v šestih dneh. Od začetka so si bile živali, drevje in cvetice zelo podobne. Tako zelo so si bile podobne, da jih je človek le s težavo razlikoval.

Nekega dne so sklenile vse božje stvari, da stopijo pred očko Boga in ga prosijo za darove. Naj jim da kakršne koli, le — da bi se razlikovali med seboj. In velike in majhne živali so šle na pot. Prišle so k Bogu in druga za drugo so stopale pred Njega.

Prvi je stopil naprej konj in razložil, čemu so prišli.

»Hej!« je vprašal Bog konja. »Kaj si želiš?«

»Napravi me močnega,« je odvrnil konj, »da bom lahko na hrbtu nosil svojega prijatelja človeka. Daj mi dar hitrosti, da bom hitrejši

ši od vseh živali in bom tako lahko reševal druge in sebe hudega.«

»Naj bo,« je odgovoril Bog. — »Dobro misliš in z dobrim te bom obdaroval.«

Za konjem je prišel orel. Želel si je velikih peruti, da bi mogel svobodno in visoko letati in gledati na božji svet. Orlu je sledil hrast. Želel si je debelih vej, z gostim listjem, da bi z njimi delal senco ljudem.

Metuljček je prosil za lepa, pisana krila, da bi se ga veselili otročki.

Zvonček je hotel cveteti prvi, še pod snegom, da bi tako prvi sporočil ljudem prihod pomladi.

Nato je prišla kača.

»Bog,« je izpregovorila zvito — »želim, da bi se mogla neopazno plaziti po travi in bi me ne videl tisti, ki ga bom ugriznila s strupenimi zobmi.«

Bog se je razjezil in jo preklel.

»Plazila se boš — toda kjer koli se boš prikazala, povsod te bodo zasledovali in vsak, ki te bo našel, ti bo zdrobil glavo!«

Prišla je čebelica.

»Bog, daj mi strupeno želo,« je zaprosila, »da bo umrl vsakdo, ki ga bom ubodla z njim.«

»Dajem ti strupeno želo, toda čim boš koga ubodla — boš tudi sama umrla.«

Nazadnje se je približal tudi dren.

»Kaj bi pa ti rad? Ali ti še ni dovolj to, da si najbolj žilavo drevo na svetu?«

»Ne,« je odvrnil dren — »hotel bi spomladi prvi cveteti, da bi mi bilo nevoščljivo vse drugo drevje.«

»A tako? Prav, cvetel boš prvi v zgodnji pomladi — dozorel pa poslednji — v pozni jeseni!«

In zgodilo se je, kakor je rekel Bog.

France Bevk

Peter Klepec

Ilustriral Riko Debenjak

1.

Bilo je nekoč — živel je Peter Klepec, od sile močan človek. Od takrat je preteklo že mnogo, mnogo vode, minilo že veliko, veliko let, sedem sto, če ne več.

Pravijo, da je bil doma v Osilnici, ki leži nekje na hrvaški meji. Morda se je tisti kraj imenoval tudi drugače. Kdo to ve? To pa drži, da je vas, v kateri je bil rojen Peter Klepec, stala na slovenskih tleh.

Starši so mu bili zelo ubogi in le še bolj ubogi. Imeli so borno kočo, ki je stala na samotni, pod gozdom, nad vasjo. Zemlje pa niti toliko, da bi pred pragom na svojem sedeli.

Peter Klepec ni poznal očeta in mu je bilo zaradi tega večkrat hudo. Bil je še otrok, ko mu je s palico v rokah in z malho čez ramo odšel po svetu sreče iskat. Ali jo je našel? Kdo ve? Vrnil se ni več. Morda je medtem že umrl. Klepcu je ostala le mati, ki so jo klicali za Mreto. Ta je bila majhna kot brglez, a dobra kot kruh, bogaboječa, sina je učila ponižnosti. Od pomladi do jeseni je hodila na dnino. Zaslужila pa je komaj toliko, da ni umrla od lakote.

Ko je Peter Klepec toliko zrasel, da je lahko pogledal na mizo, je moral v službo. Dokler je letal v krilcu, je pasel ovce. Ko pa je zlezel v prve hlačke in v škornjice, so mu dali veliko šibo in mu zapuili govedo.

Takrat pa še ni bil tak junak kot malo pozneje, da se ga je vse balo. Bil je majhen kot vretence, veliko manjši kot drugi dečki njegovih let. Pa suhljat in slaboten, da mu je bila v breme še šiba, s katero je zavračal živino. Dolge lase je imel in velike oči, ki so mu gledale mило, vse na jok. Tak je bil, dober in

plah, da bi še muhi ne mogel storiti žalega.

Pasel je na gmajni, ki se je vlekla daleč od vasi prav do gozda. Živina je bila mirna, ni mu bezljala ne zahajala v škodo. Klepec bi bil najrajši od jutra do večera sviral na piščalko, ki jo je zmeraj nosil s seboj. Piskati je znal zelo lepo kot pravi godec, do srca segajoče. Včasih pa ga je vleklo v goščavo, med trnje in srobot. Tam je iskal lešnikov, robidnic in jagod. Ali pa je legel na trato, si podvil roke pod glavo in gledal na nebo. Opazoval je oblake, ki so plavali kot bele ladjice. Pri tem je poslušal žuborenje vode v studencu, ki je bilo kot pesem.

Živel bi ko v raji, da je bil sam na paši. Pa ni bil. Na gmajni je bila še cela reč pastirjev s svojimi čredami. Tončki in Mihci, Jurčki in Jakci, Lukci in Matevžki. Eni večji, drugi manjši, a vsak izmed njih je bil močnejši od Petra Klepca. Vsi skupaj hudo razposajeni, kričači in pretepači. Imeli so obilo časa za norčije in zabavo. Igrali so se skri-

valnice, lučali kamenje, skakali čez jame, peli in vriskali, pekli kostanj in jabolka. Sam Bog ve. česa si od jutra do večera niso vsega izmislili! Naveličali so se stare igre, že so imeli novo. Ni manjkalo smeha.

Opazili so, da je Peter Klepec slabič in mila jera. Privoščili so si ga vsak dan, ga dražili in mu nagajali. Revček ni imel več miru.

Prignal je zjutraj na pašo, že se jim je zahotelo, da bi zakurili ogenj. »Hej, Peter Klepec!« so ga poklicali. »Prinesi nam drv! Pa brž! Ne obiraj se!«

Peter Klepec pa nič. Nobene ni rekel, ne bev ne mev, odšel je v gozd in jim privlekel suhljadi. Zavedel se je, da je slabič, še v mislih se jim ni kdaj uprl. Da jih ni ubogal, bi mu deževali udarci po hrbtu.

Počenil je v senco pod grm. Potegnil je iz malhe piščalko in nanjo

zapiskal tako pretresljivo lepo, kakor da bi zapela rajska ptica. Že se je glasilo od vseh strani: »Oj, Peter Klepec, prinesi nam vode!«

Pesem je v hipu utihnila, kakor da je umrlo srce. Peter Klepec se je naglo dvignil in vzel putrh, iz katerega so bili pastirji pravkar iztočili svežo vodo. Odšel je k studencu, ki je izviral daleč ob gozdu, natočil in se vrnil. Pastirji pa niso pili, ker niso bili žejni.

Poiskal je jagod, ki so se mu ponujale v sončnem zatišju. Trgal jih je in zobal, bile so sladke kot med. Pastirji so ga pogrešili, že so ga klicali: »Peter Klepec! Oj! Kje je Peter Klepec? Zavrni nam živino! Ali ne vidiš, da sili v škodo?«

Pustil je jagode in šel zavračati živino. Pa bi je zavračati ne bilo treba, ker je silila le v senco.

Storil je, kar so mu ukazali, naj je bilo še tako neumno. Pri tem ni rekel nobene, kakor da mu je to v veselje. Vendar pa mu je bilo pogosto hudo ob srcu. Včasih je ležal na hrbtu, gledal na nebo, na bele oblake, ki so se vozili kot ladvice, in žalosten razmišljal. Vedel je, da ga tovariši mučijo le zato, ker je šibek in mevžast. Ne more in ne zna se upreti. Da je močan, bi zgrabil prvega in ga vrgel podse. Začudili bi se in se ga bali. Toda kje naj dobi moč? Moral je mirno prenašati, da so počenjali z njim, kar so hoteli.

Bilo pa mu je hudo, pogosto tako hudo, da bi bil najrajši pobegnil. Kam? K materi, ki še sama nima kaj jesti? V svet, v katerem se mu je izgubil oče? Za gorami so še druge vasi in drugi ljudje. A kdo ve, če niso tam pastirji še porednejši od onih v Osilnici? Ni bilo pomoči. Obšla ga je vroča želja, da bi umrl. Zaprl je oči, a je le zadremal in zaspal. Spal je tako dolgo, da so ga zopet zbudili pastirji.

»Hej, Peter Klepec!« so ga klicali. »Kje imaš očeta?«

Kadar si tovariši nič drugega ni so znali izmisliti, so jezicali. Vpraševali so ga, kje ima očeta, ki ga je poznal le iz materinega pripovedovanja. Vedeli so, da ga to najbolj boli. Imel bi rad očeta, kot drugi dečki, močnega, takega, da bi se lahko postavil zanj. Želja pa mu je ostala le želja, kot trn mu je tičala v srcu. Tu pa se mu še ro-gajo...

Kri mu je pognalo v obraz. Ni več mislil na to, da je slabič. Planil je na noge pa v pastirje. Prvega je udaril, drugega je zgrabil za lase, a tretjemu je podstavil nogo, da je telebnil na tla.

Tovariši so se začudili. »Ha! Peter Klepec! Glejte ga! Česa si ne upa!« Zviška so se vrgli nanj.

Ni utegnil pobegniti, že so ga imeli na tleh. Cela kopica se jih je valjala na njem, da mu je jemalo sapo. Pretepli, zuháli in zlasali so ga brez usmiljenja, da bi se bil kamnu smilil.

Ves pomazan, opraskan in razmršen je pobegnil na rob gmajne. Tam je počenil in glasno vekal.

Ljudje so dvigali glave od dela. Kdo vpije?

»Peter Klepec igra na gosli«, so se smejali. »So mu pa že pastirji napeli strune.«

Pastircu, ki ni imel kam pobegniti in ni mogel niti umreti, pa so debele solze tekale po licih. Nista se ga usmilila niti nebo niti zemlja.

2.

Tisti dan pred kresnim večerom so pastirji Petru Klepcu posebno zagodli. Enega izmed voličev, lepega bika, so mu na skrivaj odgnali v goščavo. Tam so ga s trto privezali za neko drevo.

Sonce je že zahajalo. Peter Klepec bi moral odgnati živino domov, a Cika ni bilo! Kje je volič, ki ga je imel najrajši? Iskal ga je tu in tam, vsekrižem po gmajni in ob gozdu, a ga ni našel. Klical ga je, a se mu ni oglasil. Vpraševal je pa-

stirje, ako so videli Cika. Ti pa so se delali gluhe in slepe. Za nič niso hoteli vedeti.

S težkim srcem je odgnal domov. Bilo mu je hudo za voliča, še bolj pa se je bal gospodarja. Ta je vsak večer stal na pragu hleva in štel krave in vole. Ali katera žival manjka? Tako tudi ta večer. Takoj je pogršil Cika.

»Hej, Klepec! Kje pa je Cik?« je vprašal.

Peter Klepec pa nič, od strahu mu je vzelo besedo. Stal je in gledal. Gospodar mu je s šibo razvezal jezik.

»Izgubil se je«, je pastir izjekljal.

Kmet pa hud; pastirja je na mestu napodil, naj gre iskat vola. In je še zaklical za njim, naj ga išče vso noč in če tudi vse leto, brez Cika naj se mu ne prikaže pred oči.

Peter Klepec je žalosten odšel v noč. Kadar je bil v temi sam na prostem, ga je bilo rado strah. Tedaj pa ga je prevzemala še posebna groza, zakaj bil je kresni večer. Od ljudi je slišal in verjel, da se prav pred polnočjo godijo v naravi čudovite stvari.

In vendar se je prav tistega večera že dolgo veselil, kot ničesar na svetu. Bil je pastirski praznik. Rad bi bil z ostalimi pastirji odšel h kresu, ki ga je bil pomagal naložiti. V njihovi družbi bi bil rad rajal in se gostil. Zdaj pa mora sam na gmajno in v gozd, da poišče izgubljenega vola.

Mrak se je že zgostil, ko je stopil iz vasi. Tedaj mu je nenadoma zastala noga. Na bližnjem griču se je zasvetila kresnica. Naglo je zrasla v rdečega petelinčka, v plamen, ki je lizal proti nebu. Bil je kres, ki so ga zažgali pastirji.

Pa še ni gori najvišje, ko se je zasvetil drug na sosednem obronku. In potem so zagoreli ognji po vseh pobočjih, po vseh gričih daleč naokrog, kar je neslo oko.

Okrog slednjega kresa so se širili veliki krogi svetlobe. Bilo je razločiti jezike plamenov, ki so lizali v temo. In bele stebre dima, ki se je dvigal pod zvezdnato nebo. Snope

isker, ki so se usipali kot roji kresnic. Okoli ognjev pa so se pozibavale in švigale temne, nemirne sence kakor hudički. Bili so pastirji, ki so na dolgih palicah preskakovali plamene. Vsakemu skoku je sledil krik radosti. Ukali so, rajali in peli, da se je razlegalo od brega do brega.

*»Marija ziblje Jezusa
sredi polja ravnega,
zlata zibka škrebetá...«*

Petra Klepeca je obhajala žalost, da ne more biti poleg. Požiral je solze, ki so ga tiščale v grlu. Pomislil je, da so mu morda pastirji nalašč skrili voliča, le da so mu preprečili to veselje.

Odrtnal je pogled od kresov in hodil dalje skozi temo... Ob potu je stalo znamenje. Na črvivem lesu je trpel Jezus Kristus. Peter Klepec se mu je odkril in se pokrižal. Potem pa je obstal. V mraku se je spustil pred Njim na kolena in proseče dvignil roke.

»Bog, daj, da najdem vola!« je vzdihnil iz dna duše.

In medtem, ko je prosil, se je čutil tako bednega in zavrženega, kot nikoli poprej. Obšla ga je velika bridkost nad tem, ker mu pastirji tako nagajajo. Ne privoščijo mu niti trenutka miru in veselja.

Že večkrat si je želel, da bi bil močan, zelo močan, najmočnejši med pastirji. Toda kako je mogel upati, da se to zgodi? Bilo je nemogoče. Toda ta želja mu ni bila še nikoli tako vroča.

»Bog, daj mi moč!« je zaprosil in dvignil roke. »Bog, daj mi tako moč, da se me bodo bali!« je ponovil.

Pastirji so ob kresu še vedno rajali in peli, a Peter Klepec jih ni slišal ne videl. Oči je goreče upiral v Križanega in ponavljal prošnjo. Zdelo se mu je, da se je narahlo zganila Kristusova glava. Pastirca je obšlo rahlo upanje. Poto-lažen se je pokrižal in šel dalje.

Dospel je na gmajno. Tedaj se mu je zazdelo, da je zaslišal otožno mukanje. Srce mu je zatrepetalo.

»Cik!« je poklical voliča. »Ali si ti, Cik?«

»Muuu!« mu je odgovorilo iz bližnje goščave.

Peter Klepec je šel za glasom. V tesni skupini dreves je otipal voliča. Z močnim srobotom je bil privezan za neko drevo, da se ni mogel ganiti. Pastir je vzel pipec in prerezal trto. Voliča je ljubeče popraskal za rogmi.

»Zmeraj sva si bila dobra prijatelja, pa me pustiš samega in brez mene odideš domov,« je očital Cik.

Petru Klepcu se tedaj ni zdelo nič nenavadnega, da vol govori kot človek in ga on razume. V kresni noči je bilo vse mogoče, ni da bi se človek čudil. In niti ni vedel, da ima pri sebi praprotno seme. Praprotno si je namreč obuval v škornjice, da bi preveč ne tiščali.

»Ali sem mar vedel, kje si?« je vzkliknil. »Pastirji so te skrili.«

»Pastirji, kajpak pastirji! Ti pa pustiš, da počenjajo z menoj, kar jim drago.«

»Saj počenjajo tudi z menoj,« je rekel Peter Klepec. »Ne bi počenjali, da sem dovolj močan. Pa nisem.«

Volič je nekaj razmišljal.

»Pomorem ti, ako hočeš,« je zopet spregovoril.

»Hočem! A kaj naj storim?«

»Počakaj!« je dejal volič. »Od-lomi leskovo šibo, ki je zrasla v

tem letu! Osmukaj jo listja in pojdi z menoj, kamor te bom vodil! Ali slišiš?«

»Slišim,« je dejal Peter Klepec.

»Prav. Veš, nadme bo prišel vol, ki je močnejši od mene. Ta se bo hotel bojevati z menoj. Kadar me napade, ošvrkni ga s šibo! Ali razumeš?«

»Razumem.«

»Dobro. Torej — ošvrkni ga s šibo, ne pozabi! Tako mi pomoreš, da ga bom zlahka premagal. Pomagal pa boš tudi sebi. Močan postaneš kot premagani vol in ti nihče ne bo kos.«

(Se nadaljuje.)

POTOK IN OGLEDALO

Ogledalo se je pobahalo potoku:

„Jaz sem najimenitnejša reč na svetu. Kadar se človek postavi predme, mu takoj pokažem najmanjši madež na licu!“

Potok je zažuborel in odgovoril:

„Tudi jaz pokažem človeku najmanjši madež, a sem vedno pripravljen, da mu ga tudi sperem z lica!“

Marija Kmetlova

Ekspedicija na Golovec

Ilustriral Niko Pirnat

Vse je v znamenju ekspedicij. Eni se odpravljajo na Severni tečaj gledat, kaj devajo Eskimi v lonec, ali ondi tudi raste fižol in krompir, ali so severni medvedje zares beli in ali so sicer kaj prijazni gospodje

medvedje. In ali je tam na vrhu naše zemlje zares vrh zemeljske oble, ali je ondi kaj sonca ali nič, ali je ondi sneg tudi moker in je led zares led ali kaj. Vse tako in enako želijo zvedeti tisti, ki gredo na ekspedicijo na Severni tečaj. Ali pa gredo morda po kaj drugega? — In se odpravljajo drugi prav na nasprotni konec naše zemlje — na Južni tečaj — pogledat — ne »kaj dela pšenica« — pač pa, ali je ondi zares vse ognjeno, kjer je Ognjena zemlja, ali pa je tudi kaj neožganega, suhega in ali raste ondi bob in zelje in so ljudje na dveh nogah, ali sploh ni ljudi — in če so — ali imajo tudi nos v sredi ali ne. In se odpravljajo spet drugi prav v notranjost črne Afrike, da bi videli, ali je zares vse črno in temno ko v rogu, ali pa je tudi kaj belega ondi, ali je kaj levov in tigrov in hudih kač, ali tudi kaj pisanih ptičev in stricev krokodilov in podobnih prijaznih zverin. — In se odpravljajo ekspedicije še v Ameriko, v Severno in Južno, pa v Azijo in Avstralijo — in

se odpravljajo prav v zračne višave pogledat, kakšen je zrak, kjer ga nič ni, in v dno morjá, da bi videli, kakšne ribe so ondi in ali so zares ribe ali sam Bog vedi si kaj. Vse povsod se odpravljajo ekspedicije, niti ledu niti snega niti vode niti kamnov niti živali niti rastlin niti zraka in celo ne ljudi — ne pustijo pri miru. Preden se kaka ekspedicija kam odpravi ali »ekspedira«, je potrebnih nešteto različnih priprav. Eni se opremijo z ladjami,

zračnimi ladjami, letali, sanmi, psi — in kajpada z živili vseh vrst in za dolgo dobo. Drugi se opremijo z raznim orožjem in raznimi oblekami in čevlji vseh vrst in ponekod je treba veliko denarja za vse te zadeve in še države sežejo v svoje blagajne. Mi se nismo odpravili ne na Severni ne na Južni tečaj niti ne v Azijo ali Afriko ali Ameriko in Avstralijo; odpravili pa smo se na Golovec* in prav tjá se je namenila naša ekspedicija. Prav do dna in do vrha gotovo še ni raziskan in vsi hrošči in metulji, kar jih je ondi, tudi še niso prešteti, niti niso določene vse teže in količine vode

* Golovec se imenuje gričevje ob Ljubljani.

in zraka in drevja in kamenja in kar je še teh reči ondi. In pa — kdo ve, kakšne sorte so sončni žarki na Golovcu, ali so ultra take ali take barve, ali so sploh ultra ali niso ultra — kdo ve? Kajpa, da smo se tudi mi pripravili za svojo ekspedicijo. Saj nam ni bilo treba drugega ko navadnih oblek, ali tudi do teh je težko priti, kadar gre do otroci na ekspedicijo ali sprehod. Pa je bilo na primer takole:

»Aljoša, umij si roke!«

»Tako j.«

Čez čas spet ponovim: »Aljoša, si si že umil roke?«

»Že!«

Pogledam. »Saj se še nisi!«

»Tako j.«

Grem do vode z njim in pazim, da se umije.

»Z milom se daj.«

»Saj sem se.«

»Saj se nisi!«

In čakam in stojim, da se Aljoša umije, zares umije roke z vodo in milom, pa vseh deset prstov in zares do zapestja. Ko se obrnem, krik in vik. Kaj je? Za mojim hrbtom je Aljoša brž oškropil Mejka z vodo in že sta si v laseh in priprava na ekspedicijo zavzema nevarne oblike: Aljoša skače iz kota v kot, Mejko drži za stol, voda curkoma lije iz pipe, na tleh je že povodenj; zdajci ležita Aljoša in Mejko v luži.

»Halo!« zavpijem — z eno roko držim Aljošo za lase, z drugo Mejka — in — iznova umivanje! Kakšne so hlače! Kakšna bluza! Brž krtič v roke, brisačo, vodo, krik, vik. — Medtem preizkuša Štefan, kako bi najlažje stopil z okna s prvega nadstropja na vrt, da bi ne bilo preveč ropota in

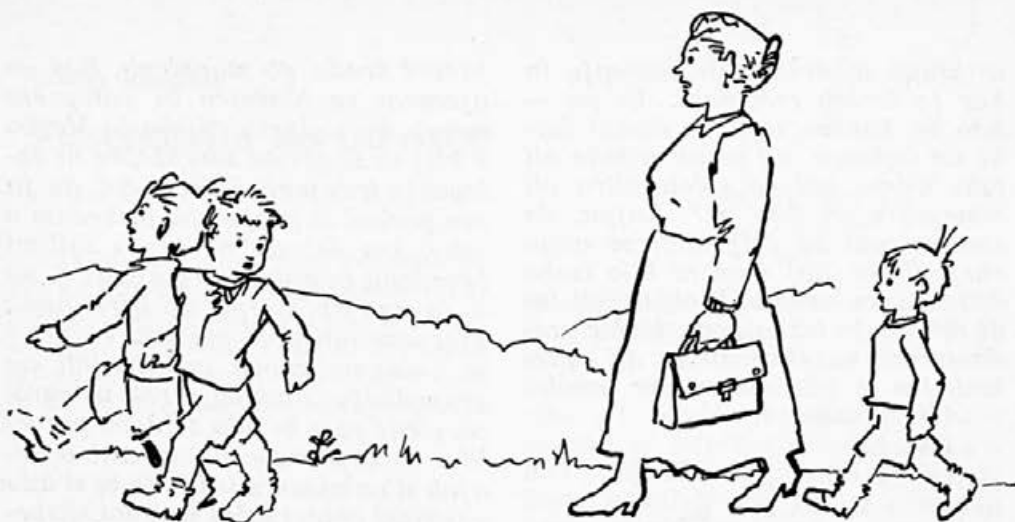
preveč truda po stopnicah. Baš ga ujamem za hlačnico in potegnem nazaj, ko izgineta Aljoša in Mejko v klet in se gresta sovražnike in obleganje trdnjave. Stečem dol, da ju vsa prašna in prepotena privedem v sobo, kar seveda ne gre z milimi besedami in milimi kretnjami — no — in smo srečno spet vsi štirje ondi, kjer smo bili pred pol ure. Torej — se začnemo znova pripravljati na ekspedicijo: umivanje rok in obraza, glede ušes bi bila zahteva prevelika in predragocena in niti v sanjah si ne upam misliti, da bi si kdo postrigel nohte! Zdaj so člani ekspedicije bolj umirjeni, vendar so tu še velike potrebe. Tako na primer, kako je z obutvijo, z gumbi, ki so se v tej kratki polovici ure potrgali s hlače in srajc in kako je s koleni, ki so nenadoma počrneli, čeprav nismo bili še v notranjosti črne Afrike? V nogavicah se nenadoma pojavijo luknje, naramnice so odpovedale službo, trakovi čevljev so šli na počitnice. Vse spet od kraja! Štefan se pravkar lagodno sezuva, namesto da bi stal že zdavnaj obut, Aljoša išče domine, na široko sedi za mizo in kliče Mejka, ali se gre igrati, z dostavkom: »Da ne boš goljufal!«

»Jaz da goljufam?« se razrepenči Mejko in preden preteče en — dva — tri — sta si že v laseh in frčijo domine sem in tja in čofne ena prav Štefanu na nos, nakar Štefan zavrešči in plane pokonci in zaluča čevljevček na mizo, da se prevrne vaza z rožami in curkoma lije voda z mize.

»Halo!« sem ko blisk na bojišču, pri čemer se neusmiljeno zbudem s šivanko, ker baš šivam gumb na hlače — in ko v nevihti se zablika in zagrmí nad vojsko, da je naglo tišina in mir.

Torej! Kaj zdaj? Ekspedicija je prekinjena, to se pravi, če bi šel kdo na Severni tečaj, bi pomenilo vse tole, ko da se mu je razbila

ladja in so mu valovi uničili važne instrumente.

Zdaj začnemo tako, kakor je ob takih vojnih prigodah pri nas večkrat v navadi: zapovem: »Aljoša v ono sobo, Mejko, ti v drugo, Štefan počakaj!«

»Pa sta onadva začela!« se pri-
tožuje Štefan.

»Tiho in mir!« zagrmim in nato je zares mir — minuto! Ko čedim in oblačim Štefana, se zasliši iz prve sobe:

»Ci-viiik!«

»He-he-he!« iz druge.

»He-he-he!« iz prve.

»Ho-ho-ho!« iz druge.

»Ho-ha-ho!« se zadere Štefan.

Nič nočem slišati ne »civika« ne »he-he-ta« in ne »ho-ho-ta« — in trdo postavim Štefana k vratom.

»Mirno stoj! — Aljoša, sem!«

Ogledujem, krtačim, brišem, ga postavim poleg sebe:

»Mirno stoj! — Mejko, sem!«

Ogledujem, krtačim, brišem, zavozujem, ga postavim na drugo stran poleg sebe.

Tako. Hvala Bogu — zdaj so vsi trije nared za ekspedicijo. A jaz še ne.

»Aljoša pojdi dol in počakaj!«

»Še jaz!« se oglasi Mejko.

»Da se bosta spet lasala!«

»Ne bova se, ne!«

»Dobro. A pazita se!«

Gresta — v tem mi že uide Štefan in ko se opravljam, že topočejo noge okrog hiše in se razlega smeh in roganje in vriskanje, da globoko zavzdihnem, nočem ničesar ne videti ne slišati in grem nizdol.

Pa čudno — nikogar ne vidim! Pravkar šunder, zdaj nikogar nikjer, ne žive duše ne glasu. Kličem, čakam... Tedaj se Aljoša priplazi skozi okno kleti, Mejko se čez ograjo primuza že s ceste na vrt, Štefan pa čepi vrh ograje, milo kliče in ne more dol. Čudovite so zapreke te ekspedicije! Stopim na cesto in preden so vsi trije zraven mene, poteče še marsikaka minuta in tudi moje potrpežljivosti je skorajda konec. No, slednjič vendarle stopamo proti Golovcu. Saj gremo za minuto ali dve mirno skupaj, a nenadoma se Štefan nečesa domisli, se mi izvije iz roke in steče. Aljoša za njim, Mejko za obema. Jaz kličem in vičem, a kje so že vsi trije! Štefan poišče prvo lužo, da štrbunkne vanjo, Aljoša in Mejko se mu grohočeta, Štefan si z blatnimi rokami prevleče lica z rjavo barvo, čevelj je odvezan, hlače so ena sama skorja mokre in blatne zmesi. Skoraj mi upade pogum za ekspedicijo, a kar je — je — kvišku glave! — gremo naprej!

»Saj nisem nalašč!« pravi Štefan.

»Seveda nisi,« pravim in ga trdo držim za roko, da ga spet ne potegne kaka moča nase.

»Aljoša, stopaj bolj na desni!« opozorim Aljošo.

»Mejko, ne butaj v kamenje!«

»Aljoša, ne stopaj v luže!«

»Mejko, pusti kamne v miru!«

»Štefan, ne izvijaj se mi iz rok!«

»Ali smem naprej?« prosi Aljoša.

»Pa še jaz z njim?« prosi Mejko.

»Pa še jaz!« ponovi Štefan.

Če dovolim ali ne — kot bi mi gnil, so že vsi trije skok na skok pred menoj, lovijo se, podijo, stopajo v travo, čeprav je dovolj široka pot, se spotikajo, padajo, pojejo, brundajo, se tepejo, vzklikajo, so vojaki, so vojna, se gredo skrivat, izginjajo ko kafra, se prikazujejo ko strahovi, plezajo na drevesa, tekmujejo v skakanju in poskokih, lomijo veje, si drezajo z bilkami pod nos, lučajo kamenje, drsajo po zadnji plati po mejah, plezajo po skalah in obronkih, stopicajo po eni nogi, se pričakajo, smejejo, prepevajo, se cmerijo, zares jokajo, za šalo jokajo — brez konca in kraja. Jaz vpijem, opominjam, svarim, grozim, se hudujem in jezim — a kaj, ekspedicija smo, na Golovcu smo, preiskujemo, kakšna so tla, kakšne so rastline, kakšen je zrak in kakšne trdote in mehko po potih. Aljoša ni več Aljoša, je divjak, Mejko ni več Mejko — je kričoč, Štefan ni več Štefan, je ko ptič na veji — a jaz, jaz sem ko človek brez glave in rok in nog, ker vse mi nič ne zaleže spričo te razposajene in vesele ekspedicije. Zdaj pa zdaj že menim, da sedemo vsi skupaj in se odpočijemo.

»Halo!« vpijem kar moči na glas.

Pa ni od nikogar in nikoder ne duha ne sluha. In ko sem najbolj v skrbeh, da so jih vzeli cigani ali jih je požrla zemlja, se mi kdo zameje prav nad glavo na drevesu in se drugi priplazi iz grmovja in se Štefan prikaže z vejo — zastavo

— in poje »Naprej zastava slave«. — Križ je s tako ekspedicijo. Saj nismo na Golovcu, saj smo v vseh delih sveta, smo na obeh koncih zemlje, smo notri v črni Afriki in tam dol na Ognjeni zemlji.

»Halo!«

Slednjič smo složno zbrani.

Ali kakšni!

Čevlji, ko da niso bili še nikoli očiščeni, srajce, ko da so dimnikarjeve, hlače na gumbih, ki grozijo, da zdaj zdaj odpovedo, in vsem je sape premalo in žeja je huda, tem hujša, če je v bližini kak kraj, kjer bi mogli dobiti »šabeso«.

»Sedimo, sedimo,« predlagam.

Pa sedemo —

Jo! — na mravljišče!

Vsi poskočimo, kot bi gorelo pod nami, smejemo se in si stepavamo obleko, a Štefan je hud, da na ves glas vpije name:

»Nalašč, veš, nalašč si naredila, da je mravljišče, prav nalašč! Prej ga pa ni bilo, ti si ga naredila, pa prav nalašč! Le čakaj, ne boš prišla v nebesa ne, sveti Peter bo kar vrata zaprl pred teboj, veš, pa noben angelček jih ne bo odklenil, veš, ko si nalašč, čisto nalašč naredila mravljišče, veš, nalašč!«

Tako se vsi smejemo razkačnemu Štefanu, da mu niti ne utegnemo ugovarjati in v smehu prenašamo ploho njegovih hudovanj. Ko si opomoremo, pa mu rečem:

»Nikar no, Štefan, mravlje so nas čakale same od sebe, zdaj so pa hude, da smo jim potlačili grad!«

»Grad?« se zavzame Štefan. »Kje pa je grad?«

»To je grad mravelj,« pravim in vsi se sklonimo nad mravljišče in govorimo o mravljah. Aljoša in Mejko sta že prebrala »Jurčka Kozamurčka, mravljinkega carja« in hitita pripovedovati o njem in o kraljestvu mravelj. Zdaj smo vendarle ekspedicija, ko nekaj, če-

prav nehotе raziskujemo. Ta nezgoda z mravljami pa slednjč vse tri tako umiri, da gredo mirno zraven mene domov. Le tedaj bi se kmalu zakadil Štefan v Aljošo in Mejka, ker se mu grohočeta, ko zakliče, videč konja: »Joj, poglej, konj ima pa drsalke na nogah, čeprav je poletil!«

Ko sem doma, se mi zdi, da sem tako utrujena od članov ekspedicije, kakor bi prišli s Severnega tečaja ali iz Afrike ali iz daljne Av-

stralije. A iz teh delov sveta bi prišli nemara mi štirje brez glav in rok in nog domov. Le pomislite, če bi takole preplezali vsa gorovja tam po svetu, kakor so ti trije preplezali Golovec! In če bi takole sedli na kako gnezdo severnih medvedov kot smo na mravljišče! In če bi takole vpili po pragozdovih, kako bi se oplasile opice! In kaj šele ondotni domačini! Pa je le škoda, da ne gremo kam delj po svetu, vse bi pisalo in govorilo o nas. Ali ne?

N A P U H

(Po risbah N. Buscha)

KO SE JE PTIČKA NEKOČ VRNILA DOMOV, JE ZAGLEDALA ŽABCA NA DREVESU.

PA SE JE RAZJEZILA:

»ŽABEC TI GRDI, KAR V MLAKO SE VRNI. ČE NE, TE BOM! TU JE MOJ DOM!«

ALI ŽABEC JE ZAKVAKAL:

»SEM SPLEZAL NA TVOJE DREVO, KER HOČEM ZLETETI POD MODRO NEBO. ZNAM SKAKATI KO KOBILICA IN PLAVATI KO RIBICA, PA BI SE LETAL RAD KO PTIČICA!«

»NE IZKUŠAJ BOGA,« JE PTIČICA SVARILA, »NAJ LETA, KDOR LETETI ZNA IN PERUTNICKE IMA!«

SE ŽABEC ZAKROHOČE:

»HOHO, JAZ DOLGE NOGE IMAM, Z NJIMI PO ZRAKU MAHATI ZNAM! SEM TEBE GLEDAL, KAKO SI LETELA, PO ZRAKU ŽVRGOLELA. TO NI TEŽKÓ! NAJPREJ SI ODSKOČILA, POTEM S PERUTI ZAMAHNILA IN ODLETELA POD NEBO. LE POGLEJ, TAKO...«

IN JE ŽABEC DOLGOKRAK ODSKOČIL VISOKO V ZRAK IN MAHAL Z NOGAMI NA VSO MOČ. ALI, OJOJ, ŽABČEVE NOGE NISO PERUTNICKE! V ZRAKU SE JE PREKOPICNIL, PREKOPICNIL IN OBLEŽAL POD DREVESOM NA TLEH.

PTIČKA SE JE ZASMEJALA IN ZAPELA:

»KDOR HOČE VISOKO GOR, PADE NAZADNJE GLOBOKO DOL!«

DAMJANOV JERNEJC IN NJEGOV STRAH

Ilustriral Doro Klemenčič

Damjanov Jernejc ni bil kar si bodi. Naša mati je dejala, da je bil več kot fant od fare. Visok, širokopleč, raven kakor hrast, da ga je cesar kar na mah zapisal za soldata in to za dolgih 14 let. Rokave je nosil poleti in pozimi zavihane čez komolec, jopič pa vržen čez levo ramo, da je bila desnica prosta, če bi bilo treba stresti kakega nepridiprava. Klobuk je bil širokokrajen; podedoval ga je po

stricu, ki je umrl nekje na Prajzovskem; na klobuku pa kozja brada in ruševčevo pero.

Če je Damjanov Jernejc zaukal na tej strani vasi, je v sosednji vasi skočilo vsem fantom srce v hlače. Vsi so rekali, da ima močnejši glas ko tisti Koreninčev bik, ki se je bodel z medvedom.

Torej vidite, da se tak junak ne plaši ne živega ne mrtvega, pa še celo »ta črnega« ne. Vse noči je nagajal po vasi. Če je bingljaj pod oknom opravljive tetke visoko v češpljevi ali brezovi rogovili slamnat možicelj, da se je režala vsa vas na račun jezičnice, so takoj ugotovili: »Nocoj je bil spet Jernejc za Miklavža.«

Nekoč ga je pa le ugnalo.

Jasna noč je bila, blizu ure duhov, ko jo reže po stezi mimo pokopališča. Naša cerkev s pokopališčem je visoko podzidana, steza pelje pod obzidjem. Jernejc jo korajžno maha proti domu, žvižga in

mu še mar ni mrtvakov, saj je ugnal najmanj dva ducata vrhovških fantov, kaj bi se bal senc! — Vendar, hudirja nazaj! — nocoj mu je pa le nekam tesno pri srcu. Kaj bi le moglo biti? Hodi, hodi in razmišlja, kar mu nehote uide pogled proti pokopališču.

Križana mati! Sam bognasvaruj stoji pod bezgom na cerkvenem obzidju. In prav tak je, kot tisti na sliki, ki jo je stric prinesel s Prajzovskega: dva roga, kozja brada, roke naslonjene na zid in gleda ter kima, kima proti našemu Jernejcu, češ, kar pridi, da se pomeriva. Šlo je zares. Ubogi Jernejc! Saj je napravil marsikatero hudobijo v življenju, ali da bi ga zato živega odnesel hudobec, je le prestrašno...

Tisti hip je obžaloval iz srca vse porednosti, še to, da je Jeri iz Razpotja, največji opravljivki, prislonih v gnojnico namočeno metlo na vrata, da ji je poškopilo židano rutto, ko je odprla ter hotela k zornicam. Pravila je, da si je morala dvakrat umiti glavo, pa se ji je zdelo, da le še nekam čudno diši.

Tako so našemu Jernejcu druga za drugo stopile vse pregrehe pred oči in bi se na mah spovedal ter zaprosil za odvezo in pokoro, če bi ga kdo rešil tega strašnega peklenišča, ki mu kima in kima z zida.

»Smrten pot me je oblival,« je pravil pozneje. V tisti hudi sili se je končno spomnil zagovora, rajna mati je pravila, da ukroti in baje udobri vsakega duha. Stisnil je svojo klobučjo rešeto pod pazduho, priporočil dušo svetemu Lenartu, farnemu zaščitniku, napravil tri križe zapored, vdan v božjo voljo kakor še nikoli ter ga nagovoril: »Vsak božji duh hvali svojega go-

spoda, jaz ga tudi; kdo si in kaj želiš od mene?»

Smrtna tišina. Črna prikazen ga ogleduje, nato se stegne še bolj preko obzidja, pokima trikrat, štirikrat proti ubogemu Jernejcu, ki je kopnel od groze: »Zdajci bo po meni!« — nato odpre svoj kosmati gobec in s pokopališča se najprej oglasi: »Mekeke,« nato pa pridrvi po stopnicah — mežnarjev kozel.

Sreča za kozla, da je imel urnejše noge ko Jernejc, drugače bi bil bržkone huje obračunal z njim kot z vrhovškimi fanti. Vendar od tega časa ni nikoli več maral za koze. Njegova mati je morala s solzami v očeh prodati Sivko, ker drugače, je rekel, da gre on od hiše. Ko je prebil že svetovno vojno in še mnogo hudih reči, je vedno trdil, da take groze ni doživel nikdar več.

Fran Roš

VEVERICA

Ilustriral Fr. Sedej

V gozdu smo dečki lovili veverico. Sezul sem si čevlje in skočil na smrekino deblo. Veverica pa je bila že na drugi smreki. Potem smo vsi dečki splezali na smreke. Začeli smo gugati drevesa in vpiti, kolikor smo mogli.

Veverica se je prestrašila. Skočila je s smreke. Hotela se je hitro nekam skriti. In je smuknila v moj čevlj, ki sem ga prej sezul in pustil na tleh. Zdaj pa bo veverica naša!

Kmalu smo bili vsi na tleh. Jaz sem se splazil k svojemu čevlju po vseh štirih. Hitro sem z roko segel v čevlj,

»Joj!« sem zavpil.

Veverica je skočila iz čevlja in švignila na smreko. Jaz pa sem iz čevlja potegnil krvav prst. Ugriznila me je. Obvezal sem si prst. Imel sem spomin na veverico.

Kaj je doživel Travka

Po S. Rozanovu priredil Emil Smasek — Ilustriral L. Perko

1. KDO JE TRAVKA?

Travka — je deček. Majhen je še. Vse bi rad videl, vse hoče vedeti, v vsako reč vtika svoj nos. Kakor prva pomladanska travica na polju gleda Travka v svet, gleda sončece, ptičke in gozd, in vetrič mu kuštra lase. Še mnogo vode bo spil, mnogo kruha bo snedel, preden doraste in preden mu bodo rekli gospod Miklavžina ali tako nekako. Sedaj mu pravijo Travka in to je lepo.

2. TRAVKA NA SMUČEH.

Travka živi s svojimi starši v Ljubljani blizu tivolskega parka. Očka je ves dan v pisarni, mama doma kuha in šiva. Travka se smuča. Lani so mu kupili smuči. Pogumno in varno se spušča s hribčka, s palicami in brez njih. In kako hitro hodi na smučeh! Očeta dohaja, in mater — no, njo pa celo prehití.

Glavno je, da so na smučeh stremena v redu, da v roke ne zebe, in da so na palicah celi krpji.

Naučiti se smučati, to pa že ni tako težko.

3. TRAVKA GRE Z OČETOM NA OBISK.

Bila je nedelja. Ponoči je zapadlo mnogo snega. Oče je rekel, da se pelje na Gorenjsko k svojim znancem. Travka bi rad šel z njim in oče ga je vzel s seboj.

Pred hišo jih je čakal izvošček. Voznik je sedel na vozu in držal na vajetih velikega belega konja. Oče je dvignil Travko na voz. Travka je vzel smuči s seboj. Držal jih je med koleni. Mati je stala pri vozu in naročala očetu:

„Prosim te, pazi, da se vama kaj ne pripeti!“

„Dobro, dobro,“ je rekel oče, Travka pa je molčal. Vedel je, da se ne bo nič pripetilo.

Voznik je pognal konja in peljali so se skozi vse mesto do kolodvora.

4. NA KOLODVORU.

Na kolodvoru je bilo mnogo ljudi. Vsi so hiteli. Neka starka je hotela iti skozi vrata, na katerih je bil napis

I Z H O D

Železničar v modri obleki jo je ustavil in ji rekel: „Skozi ta vrata ne smete k vlakom!“ Neka debela gospa je držala v roki majhno denarnico in štela denar. Za njo sta šla dva nosača in nesla enajst kovčegov ali še več.

Travka je hotel vprašati, zakaj vsi ljudje tako hite, toda oče je pogledal na kolodvorsko uro in tudi pohitel. Mali kazalec na uri je kazal 12, veliki pa 9. Oče je postavil smuči k steni in rekel Travki:

„Počakaj tu, dokler se ne vrnem! Nikamor ne pojdi! Grem kupit vozne listke.“

5. OČE KUPUJE VOZNE LISTKE.

Travka je stal pri smučeh in gledal na uro. Naenkrat je veliki kazalec skočil s črte na črto. Potem je minuto ostal na mestu in zopet — hop! Takih ur, na katerih kazalci skačejo, Travka še nikoli ni videl. Misli si je: Vprašal bom očeta, kako je to.

Na kolodvor je prihajalo vedno več ljudi. Travka je zagledal očetov plašč in tekel za njim. Oče je držal za roko tujo gospo in se pogovarjal z njo. Hodila sta zelo hitro.

Travka je zaklical: „Očka kaj pa smuči?“

Oče je nekaj zamrmral in še hitreje šel z gospo skozi dolg hodnik k vlakcu. Gledala sta skozi okna železniških vozov, da bi našla prazen oddelek. Travka je šel tik za njima.

6. KOSMATI STRIC.

Ko so prišli do praznega voza, je rekel oče z malo čudnim glasom: „No, Jurček, pridi!“ Dvignil je Travko in ga hotel postaviti na stopnico pri vozu. Tedaj je Travka videl, da to sploh ni njegov oče, ampak neki tuji stric s kosmato brado in z očali. Ta stric ga je trdo postavil na tla in nekako jezno rekel:

„Kje si se pa ti vzel? In kje je Jurček?“

Zadaj je stala neka žena — najbrž služkinja. Držala je na rokah dečka, ki je bil le malo večji kakor Travka. Zaklicala je:

„Jurček je tu! Že ves čas sem gledala tega dečka. Mislila sem, da ga poznate.“

Deček na njenih rokah je zajokal.

Travka ni rekel nič, tudi zajokal ni. Mislil si je: „Tako velik deček, pa ga še nosijo na rokah! Sram ga bodi!“

Medtem se je vlak začel premikati in se je odpeljal s kolodvora. Z njim so se odpeljali kosmati stric, njegova gospa, Jurček, služkinja in vsi drugi potniki. Na kolodvoru je ostal samo postajenačelnik z rdečo kapo in Travka.

(Se nadaljuje.)

PRITOŽBA

Muca: Mijav mijav!

Kaj pa je muca? Zakaj mijavkaš tako?

Muca: Au, au!

Boli te? Saj si res vsa skuštrana in zgrizena! Kdo pa te je?

Muca: Hov, hav!

Kužek, ti si jo? Pa ti si tudi ves opraskan in bolan! Kdo je pa tebe?

Kužek: Mijav, mijav!

No, potem je vse prav! Kar sta iskala, to sta dobila.

LUKEC IN SOSED IN HRUŠKE

ŠE NI HODIL V

, PA JE BIL ŽE VELIK

PLEZAL JE PO

KOT

, SKAKAL Z

NA

KOT

IN KRADEL

KOT

. NOBENO

NI BILO VARNO PRED

. PRVE

JE POZOBAL

, PRVE

IN NAJBOLJŠA

JE

OBRAL.

NA SOSEDOVEM

JE RASLA

. TA

NAJBOLJ

DIŠALA. V

VSEJ

NI BILO BOLJŠIH

. VSAK DAN SE JE

SKRIL ZA

IN DEBELO

, KDAJ BODO

ZRELE IN KDAJ

NE BO NA

NEKEGA DNE JE OB

SEDEL

PRI KOSILU ZA

TEDAJ JE

SPLEZAL ČEZ

NA SOSEDOV

V HIPU JE BIL NA

. TAM SE JE Z ENO

DRŽAL

, Z DRUGO PA JE

HRUŠKE. SKRIL JIH JE

ZA . IN JE VES ČAS OD VESELJA. JE ZA-
SLIŠAL IN POGLEDAL SKOZI .

„NA NAŠI POJE PTIČEK!“ REČE IN ODIDE NA
 PROTI . IN ZAGLEDA .

„JOJ, KAKO LEP PTIČEK! TA MORA V !“

IN POKLIČE HLAPECA: „ JE NA NAŠI !

MARTIN, PRINESI !“ HLAPEC SE IN PRINESE

 . POTEM SPLEZA NA IN PODI S LUKCA

Z NA , DOKLER NE PRED . HOP,

GA ZGRABI IN STLAČI V . POTEM DVIGNETA

 IN HLAPEC IN GA NESETA PRED .

„ SVA UJELA NA . PRIDITE GLEDAT, !“

OTROCI IZ CELE PRITEČEJO GLEDAT ČUD-

NEGA . KO SPOZNAJO, KAKŠNEGA JE .

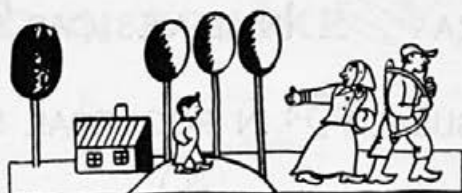
UJEL, SE TAKO SMEJEJO, DA SE DRŽE ZA .

F r a n R o š

Janček

(Po češki narodni)

Bila je hiša. V njej so živeli dedek, babica in Janček. Nekoč sta dedek in babica rekla Jančku:

„Midva pojdeva daleč v gozd po drva. Ne odpiraj vrat, da ne pride lisica do tebe! Vzela bi te in odnesla. Lepo se igray! Ne odpiraj nikomur!“

Janček je ostal sam doma in se je lepo igral.

Tedaj je prišla lisica in potrkala na vrata. Janček je vprašal:

„Kdo pa tolče po vratih?“

„Jaz sem, teta lisica. Odpri mi!“

„Nočem,“ je odgovoril Janček. Lisica je odšla in Janček se je lepo igral.

Dedek in babica sta se vrnila domov. Prinesla sta drv iz gozda. Bila sta vesela, da se Jančku ni nič hudega zgodilo.

Drugi dan sta dedek in babica spet rekla Jančku:

„Midva pojdeva daleč v gozd po drva. Ne odpiraj vrat, da ne pride lisica do tebe! Vzela bi te in odnesla.“

Janček je ostal sam doma in se je lepo igral. Tedaj pa je spet prišla lisica in potrkala na vrata. Janček je vprašal:

„Kdo pa tolče po vratih?“

„Jaz sem, teta lisička. Odpri mi!“

„Nočem,“ je odgovoril Janček. Lisica pa je prijazno rekla:

„Tu zunaj piha mrzel veter in me zebe. Rada bi se pogrela pri tebi v hiši. Prosim te, odpri mi!“

„Nočem, nočem,“ se je branil Janček.

„Igrala se bom s teboj, pela ti bom pesmice, povedala ti bom povestice. Lepo te prosim, odpri mi!“

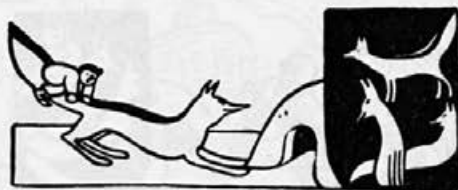
Janček je odprl vrata. Lisica je skočila v hišo. Sedla je na tla k Jančku in zapela pesmico:

„Sem dobra teta lisica, imam prijazna lica,
 moj gobček je širok, moj želodec je globok.
 In taka je moja navada, da mlado meso jem rada.
 Doma imam tri otročičke, preljube lačne lisičke.
 O, Janček, zdaj te objamem, potem pa s seboj te vzamem.“

Zgrabila je Jančka in z njim
 tekla v gozd. Janček je jokal in
 vpil na vse grlo:

„Lisica me je vzela, lisica me
 je vzela!“

Dedek in babica pa nista slišala Jančka. Lisica ga je odnesla
 daleč v globoki gozd. Tam je imela v luknji svoje skrito stanovanje
 in v njem tri mlade lisičke. V to luknjo je odnesla tudi Jančka.

Dedek in babica sta se vrnila domov. Klicala in iskala sta
 Jančka, a nikjer ga ni bilo. Dedek je zastokal:

„Hudobna lisica je bila tukaj. Janček ji je odprl in lisica ga
 je odnesla. Pojdiva ga iskat!“

Dedek je vzel gosli in vrečo s seboj. Babica je šla z njim.
 Dolgo sta hodila po gozdu. Nazadnje sta prišla do lisičje luknje.
 Dedek je tiho rekel: „Tukaj bo lisica!“

Vzel je gosli, zaigral je in zapel:

„Igram, igram, igram,
 štiri lisice so tam.
 Kje pa je Janček moj?
 Rad bi ga vzel s seboj.“

Lisica je to slišala in je rekla:

„Kaj pa je to?“

Tudi mlade lisičke so bile radovedne in so rekle:

„Kaj pa je to? Pojdimο gledat!“

Ena izmed mladih lisičk je zlezla iz luknje. Dedek pa jo je
 prijel in vtaknil v vrečo. Potem je
 spet zaigral na gosli in zapel:

„Igram, igram, igram,
 še tri lisice so tam.
 Kje pa je Janček moj?
 Rad bi ga vzel s seboj.“

Lisica je to slišala in je rekla: „Kaj pa je to?“

Tudi mladi lisički sta bili radovedni in sta rekli:

„Kaj pa je to? Pojdiva gledat!“

Ena izmed obeh lisičk je zlezla iz luknje. Dedek pa jo je zgrabil in vtaknil v vrečo. Potem je spet zaigral na gosli in zapel:

„Igram, igram, igram,
še dve lisici sta tam.
Kje pa je Janček moj?
Rad bi ga vzel s seboj.“

Lisička je to slišala in je rekla: „Kaj pa je to? Pojdem gledat!“

In je zlezla iz luknje. Dedek pa jo je prijel in vtaknil v vrečo. Potem je spet zaigral na gosli in zapel:

„Igram, igram, igram,
še ena lisica je tam.
Kje pa je Janček moj?
Rad bi ga vzel s seboj.“

Lisica je to slišala in je rekla: „Kaj pa je to? Pojdem pogledat!“

In je zlezla iz luknje. Dedek pa jo je trdo zgrabil in vtaknil v vrečo k mladim lisičkam. Potem je zaklical v luknjo:

„Janček moj, zdaj pa le pridi iz luknje! Lisico sem vjel, v vreči je zaprta. Ne boj se!“

Janček je vesel skočil iz lisičje luknje. Objel je dedka in babico. Dedek pa je odprl vrečo in izpustil lisice. Hitro so zbežale nazaj v luknjo.

Janček, dedek in babica pa so veseli šli domov.

»Daj nam danes naš vsakdanji kruh«

Ali zlato iščete?

Naša hiša je stala na majhnem gričku izven vasi. Če si jo gledal od daleč, se ti je zdelo, da čepi. Okna so bila majhna in vsa zadelana z rožami, ki so jih skrbno gojile moje sestre. Stene že dolgo niso bile prebeljene, zid se je krušil. Slamnata streha, vsa zakrpana in v mah obrasla, je kar vpila po popravilu. Krog hiše je stalo nekaj visokih, rogovilastih dreves. Bile so to po večini lesnike, ki nas, otrok, niso posebno privlačevale.

Za hišo je bilo dvorišče. Po njem so bila razmetana drva, orodje, smeti in gnoj. Po sredi dvorišča pa je tekla umazana gnojnica, ki se je ob hiši zlivala na strmo, razrito cesto in po njej odtekala.

V ozadju dvorišča je stal lesen skedenj. Kar nagnil se je že bil, tako je dotrajal. Vrata v hlev so bila polomljena. Skozi špranjo se je zvedavo ozirala liska, naša edina kravica. Stopnicam, ki so vodile na skedenj, so manjkale mnoge deske. Nas to ni oviralo. Mati ni mogla po teh stopnicah, pa smo jih uporabljali, kadar smo se bali šibe. Očeta takrat ni bilo doma. Odšel je bil v Ameriko. Zakaj je šel, takrat nisem vedel, spominjam pa se, da me je bolelo, ko sem slišal žene, ki so hodile mimo hiše: »Se pač pozna, da gospodarja ni doma. Preko 'luže' je odšel in nič ne pošilja. Mar bi bil doma ostal. Taka siromaščina — devet otrok, pa sama mati. Križ božji...«

Le na pol sem razumel te besede. Za siromaščino nisem vedel. Kar je mati imela, nam je dala. Kadar je šla na njivo, so starejši odšli z njo, da so ji pomagali, mi pa smo ostali doma.

Podili smo se po tesnih sobah in se valjali po posteljah ali pa se igrali na skednju. Skakali smo po senu — kadar ga je bilo — ali pa smo se skrivali. Če se je komu udrila trhla deska, se je znašel pri liski, ki je bila takih obiskov že navajena in se ni plašila. Najraje pa smo se zbirali za skedenjem. Tam so bile zložene hmeljevke. Hmelja takrat nismo imeli. Ali — ko je oče bil še doma, smo ga gojili. Pozneje je cena padla pa je mati mesto hmelja posejala ječmen in posadila krompir, hmeljevke pa smo zložili za skedenj, da počakajo boljših dni.

Na kupu hmeljevk smo radi posedali. Na njih smo uživali prvo pomladansko sonce, tam smo se zbirali, preden smo šli stikat za ptičjimi gnezdi, v odprtine med drogovi smo skrivali sadje, kruh in igrače, tu smo se igrali šolo, tu je bilo naše strelišče. S hmeljevk smo obrali še zeleno grozdje, ki ga je obrodila zanikrna brajda, ki se je plazila po skednju.

Bilo je zgodaj spomladi. Sedel sem na hmeljevkah in čital. Našel sem nekaj strani knjige, ki je govorila o iskalcih zlata. Tu pa tam mi je oko ušlo v dolino. Narava se je pravkar prebujala iz zimskega sna. Kmet je tam daleč prevračal vlažne brazde in se pogovarjal z živino, ki je vlekla težak plug. Travniki, s katerih je šele pred nekaj dnevi izginil zadnji sneg, so se pričeli oblačiti v zelena oblačila. Sveti mir je motila le pesem škrjanca, ki se je dvignil visoko pod nebo.

Tam od bele ceste se je začulo zamolklo brnenje. Vedno bliže je prihajalo. Vstal sem, da bi videl, kaj se približuje. Naša vas je ležala nekako

ob strani, da se je tujec le redko napotil v njo. Brnenje se je čulo vedno bolj razločno. Izza ovinka se je prikazal avto. Obstal je baš pri naši njivi. Iz avtomobila je stopil tujec. Izvlekel je iz avtomobila neke ropotije, razgrnil polo papirja, pogledal vanj, nato pa je z odločnim korakom stopil naravnost na našo njivo. Takrat pa me je radovednost premagala. Bliskovito sem skočil na tla in stekel preko mlade pšenice in preko detelje proti tujcu, ki je že nekaj razkopaval na njivi. Spomnil sem se zakopanih zakladov, o katerih sem bral, spomnil sem se tudi kopačev zlata in pomislil: kaj pa, če je na naši njivi zakopan zaklad? Ta tujec ima gotovo načrt in je prišel, da zaklad dvigne.

Ves zasopljn sem prihitel na njivo. Tako sem bil razburjen, da sem komaj rekel dober dan.

»Bog daj, mali!« je prijazno odgovoril tujec. »Čigav pa si?«

»Organistov« — sem odgovoril. Moj oče je bil v mladih letih organist, pa se je ta priimek prijel hiše.

Tujec je medtem nasul nekaj zemlje v zabojček, ki ga je pripeljal s seboj. Vse se mi je zdelo nekam tajinstveno. Na tihem sem se jezil. Kaj koplje baš na naši njivi, posebno, ko ne vem, zakaj koplje. Zabodel je lopato ponovno v zemljo. Dvignil je kup prsti, jo ogledoval, stiskal in presipaval. Še poduhal jo je včasih. Končno je tudi to zemljo vsul v zabojček, razgrnil zopet oni papir, zabeležil v njega nekaj in se napotil proti avtomobilu. Že je hotel stopiti v vozilo, ko sem ga korajžno vprašal: »Ali zlato iščete?«

Tujcu je noga zastala. Ozrl se je in me pogledal naravnost v oči. Stopil je proti meni in tajinstveno toda s poudarkom odgovoril: »Zlato, zlato!«

»Ampak njiva je naša!«

»Vaša? Kje pa je vaša hiša?«

Pokazal sem s prstom proti hišici na griču. Tujec je zaloputnil vrata avtomobila, me prijel za roko in velel: »Greva!« Nisem se upiral. Navdalo pa me je neko čudno čustvo.

Prijetna vožnja

Mati se je bila medtem vrnila s polja, da skuha obed. Tujec si je ogledal hišo, dvorišče in skedenj, potem pa je poklical mater vstran pa sta nekaj časa sama govorila. Ko je bil pogovor končan, me je mati vprašala: »Lojzek, ali hočeš iti z gospodom?« Nisem vprašal, kam. Spomnil sem se avtomobila pa skritih zakladov in kopačev zlata pa sem glasno odgovoril: »Hočem!«

Po nekaj trenutkih je bila cula že povezana. Poslovil sem se od domačih. Tujec je še nekaj besed spregovoril z materjo, nato pa sva se napotila proti avtomobilu. Motor je zabrnel in voz je stekel v moje nepopisno veselje. Še nikdar prej se nisem vozil v avtomobilu. Peljala sva se skozi vas. Gledal sem skozi odprto okno. Morda bomo srečali kakšnega znanca. Ko sva se peljala mimo vaše trgovine, sem opazil na pragu štacunarjevega Tineta. Komaj me je spoznal. Saj si ni mogel misliti, da se Organistov Lojzek vozi v avtomobilu, pa še v tako lepem. Tudi Mežnarjevega Drejca sem videl in Tonovega Franceta. Silno imenitno se mi je zdelo.

Hiše so švigale mimo naju, polja, drevesa, vasi. Nepopisna je bila moja sreča. Na beli cesti je bilo še lepše. Avtomobil je vozil tako hitro, da mi je postajalo kar tesno pri srcu. Sem ter tja sem se ozrl v tajinstvenega tujca. Občutil je, da ga opazujem, pa me je pogledal in me vprašal: »Ti ugaja?«

»Ugaja mi že, le prehitro gre.«

»Nič se ne boj!«

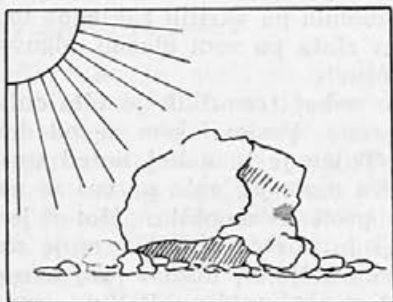
Sledil je oster ovinek, kmalu potem pa so zavore zacvilile in avto se je sunkoma ustavil.

Ob kamnolomu

Izstopila sva. Nedaleč od ceste se je nahajal kamnolom. Moral je biti zapuščen, ker nisem videl delavcev, pa tudi trava se je že močno razrasla. Napotila sva se proti navpičnim ste-

nam. Kaj bova neki tu počela? Tujec je dolgo časa motril ogromne skale. Ko je opazil, da ga vprašujoče gledam, je dejal:

»Tudi iz teh trdnih, navpičnih sten, iz teh skal in iz vse ogromne množine kamenja bo enkrat zemlja, po kateri bodo iskali zlato.«

Nisem verjel. Kako bi tudi mogel verjeti, da bo iz kamenja nastala zemlja, ko pa vem, da je na naših njivah polno kamenja, ki ga moramo pobirati. Če bo iz kamenja nastala zemlja, bi ga pustili kar na njivah. Da pa je v zemlji zlato, mi ni šlo v glavo. Če bi bilo zlato na naši njivi, ne bi oče moral oditi v daljno Ameriko za zaslužkom. Tujcu pa sem rekel: »Zakaj pa potem pobirajo kamne z njiv? Kar tam naj bi jih pustili, če bo iz njih nastala zemlja.«

»Že, že. Prav je, da čistite njive od kamenja, vendar ti povem, da bi tudi iz tega kamenja nastala zemlja.«

Poglej ono-le ogromno skalo. Človeku, ki jo gleda, se zdi, da je ni sile na svetu, ki bi jo mogla zdrobiti. Vendar temu ni tako. Prišel bo čas, ko se bo tudi ona spremenila v prah.«

»Kako se bo to zgodilo?«

»Takole. Na skalo bo posijalo sonce. Skala se bo počasi segrela, vsled tega se bo razširila. Ko pa pride nevihta, bo na skalo padel hladen dež. Misliš li, da se skala vsled tega ne bo nič spremenila?«

»Pač. Spremenila se bo v toliko, da se bo ohladila in skrčila na prvotno prostornino.«

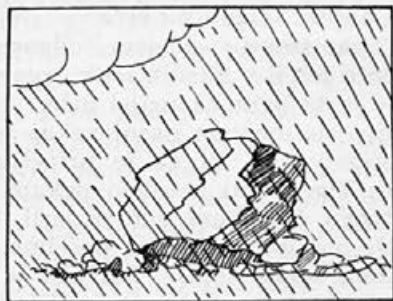
»Druga nič?«

»Menda nič.«

»Razmisli malo. Spomni se na petrolejko. Ko gori, se cilinder segreje. Vsled tega se steklo razširi. Kaj bi se zgodilo, če bi na tak cilinder kanil kapljico vode?«

»Cilinder bi počil.«

»Če počli cilinder, bo počila tudi skala. Razlika bo menda le v tem, da se cilinder razleti, medtem, ko se na skali razpoka najbrž ne bo niti poznala. Tako majhna bo, da jo s prostim očesom ne bo mogoče videti. Ali — razpoka bo. Razpadanje bo pričelo. Pojav se bo dan za dnem ponavljal, ponavljal se bo leto za letom. Razpok bo vedno več. Pa ne samo to. Razpoke bodo rasle, vedno širše bodo postale in bodo končno tako velike, da jih bo mogoče videti že s prostim očesom. Poglej, saj je takih razpok v skalah vse polno.

Še večji je učinek, če sonce posije na skalo, ki je sestavljena iz delov, ki imajo različno barvo, kakor je slučaj pri skali, ki je pred nama. Ta skala je iz trdega granita. V njej so drobci treh vrst. Eni so bele barve, drugi sive, tretji pa so zelenkasti. Ko bo na to skalo posijalo sonce, se bodo najprej in najbolj segreli sivi delci. Ti se bodo vsled tega tudi najbolj razširili. Najmanj pa se bodo razširili beli drobci. Že vsled tega bodo morale v skali nastati male, očem nevidne razpoke, ki pa se bodo povečale, kadar se bo vroča skala omočila s hladno vodo.

Toplotne spremembe drobijo skale in s tem spreminjajo obličje naše Zemlje.

Ko bo razpoka na skali postala širša, jo bo napolnila voda. Prišla pa bo zima. Pozimi pa voda zmrzne. Najprej bo zmrznila voda, ki gleda iz razpoke. Led bo s tem vodo v razpoki zaprl. Toda tudi voda v razpoki bo zmrznila, ko se bo skala dovolj ohladila. Kadar pa voda zmrzne, se razširi. Posledica tega bo, da bo voda v razpoki kamen razgnala. Če ga ne bo razgnala toliko, da bi se skala prelomila na dve, bo vsaj razpoko razširila. V širšo razpoko pa pojde več vode. Ta voda bo nadaljevala započeto delo. *Tudi voda, ki zmrzuje, drobi skale in spreminja obličje Zemlje.*

Še druge sile so, ki spreminjajo obličje naše Zemlje. Misli si, da je neka hiša zidana iz opeke in sladkorja. Vsaki opeki sledi sladkor in narobe. Kaj bi se zgodilo, če bi na tako hišo od strani padel dež?«

»Sladkor bi se raztopil in hiša bi se končno zrušila.«

»Prav tako je tudi s skalo. Rekla sva že, da so nekatere skale sestavljene iz različnih snovi. Nekatere od teh snovi voda raztopi, kakor je dež raztopil sladkor. Posledica tega je, da se skala »podre« in da se zdrobi v manjše dele. Ni ga kamna, ki ga voda ne bi raztopila v gotovem času. Posebno dobro topilo je voda, ki vsebuje nekaj ogljikovega dvokisa, plina, ki se nahaja v zraku. *Okisana voda topi kamenje in s tem spreminja obličje Zemlje.*

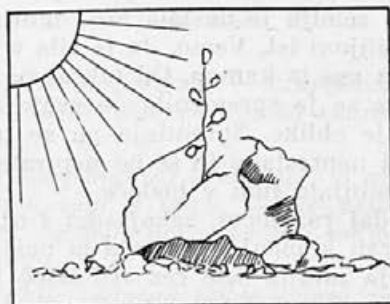
Videla sva, da zamore voda sčasoma skalo zdrobiti v manjše dele. Vendar je treba poudariti, da so ti deli zopet podobni ali enaki onim v čvrsti skali. Voda pa ima še drugo, mnogo bolj zanimivo moč. Ona more, podprta še z nekaterimi drugimi silami, skalo spremeniti v snov, ki skali ni prav nič podobna. Noben človek ne bo rekel, da sta si na primer kamen in glina podobna. Kamen je trd, glina pa je mehka, da jo lahko gneteš — in vendar je *glina nastala iz kamna. Nekatere skale pod vplivom vode in*

nekaterih drugih sil razpadejo in se spremenijo v glino.

Vrniva se v mislih še enkrat k hiši, ki je pozidana iz opeke in sladkorja. Kaj bi se zgodilo, če bi tako hišo našli otroci?«

»To bi bilo veselje. Pričeli bi luščiti sladkor in lizali bi tako dolgo...«

»Da bi se hiša sesedla. Ostal bi le kup polomljenih opek, pomešan s kosi sladkorja, ki bi ga prvi dež spral.

Vrniva se k skali. Da v skali nastanejo razpoke, sva pravkar omenila. Zapiha veter pa v to razpoko odloži seme te ali one rastline. Če bo dovolj vlage in toplote, bo seme vzkliklo. Pognalo bo koreninice in te koreninice bodo iz skale pričele srkati hrano, ki jo rastlina potrebuje. Morda te hrane ne bo dovolj in bo rastlina odmrla in sprhnela. Na isto mesto bo padlo pozneje morda drugo seme. To bo vzkliklo, porabilo najprej hrano, ki je ostala od prve rastline, nato pa bodo koreninice iskale hrane v skali. Topile bodo snovi, ki so lažje topljive. Svoje korenine bo rastlina pognala v razpoke, ki so nastale v skali že prej. Korenine bodo rasle, se debelile — špranja v skali se bo morala razširiti. Posledica vsega tega bo, da bo skala počasi razpadala. Iz enega kosa bosta nastala dva, ta se bosta dalje drobila, nastali bodo kamni pa prodec pa pesek in končno prah. *Tudi rastline ne prestando spreminjajo skorjo naše Zemlje.*

Pod vplivom toplote, dežja, vode, vetra in sonca se obličje naše Zemlje stalno spreminja. K temu pripomo-

rejo še nekatere druge sile, o katerih nisva govorila. Iz skale sčasoma nastane kamenje, grušč, pesek in prah, nastane pa lahko tudi glina, ki je največkrat pomešana s peskom.«

»Koliko časa pa je potrebno, da iz takele skale nastane pesek ali pa morda glina? Je dovolj 10 let?«

»Deset let je v razvoju naše Zemlje tako majhno razdobje, da z njim sploh ne računamo. Še sto let ne pride v poštev, tudi 1000 let malo pomeni. Naša zemlja je nastala pred milijoni in milijoni let. Vemo, da je bila v začetku vsa iz kamna. Od takrat pa do danes se je spremenila do svoje današnje oblike. Spreminja pa se tudi sedaj neprestano in se bo neprestano spreminjala tudi v bodoče.«

Sedaj razumem, zakaj smo z njive pobirali kamenje. Iz njega bi nastala zemlja morda šele čez več tisoč let.

Tujec mi je velel, naj iz avtomobila prinesem tri prazne zabojčke. Hitro je bilo storjeno. Z zabojčki v rokah sva se napotila proti bližnjemu potoku. Tujec je ponovno razlagal.

»Kamenje, pesek in glina, ki nastajajo iz skal, ostanejo ali na tistem mestu, kjer so nastali, ali pa jih voda, včasih pa tudi veter, odnaša s seboj. Voda vali kamenje in ga brusi, kamenje pa koplje korito in izpodkopa obale. Vse, kar voda nosi s seboj, odlaga v svojem nižjem teku ali pa odnaša v veletoke in po njih v morje. Mnogo suhe zemlje, ki jo danes obdelujemo, je nekoč zalivala voda. Ta zemlja je večinoma nastala drugje, pa jo je k nam prinesla voda. Mnogo so napravili tudi ledeniki, ki so se nahajali pri nas v ledeni dobi.

Prispela sva do potoka. Tam je tujec poiskal kup peska in z njim napolnil enega od zabojčkov. Potem sva se napotila ob potoku navzgor. Tam sva našla čisto glino, s katero

sva napolnila drugi zabojček. Ugibal sem, s čim bova napolnila še preostali zabojček. Uganka mi je postala kmalu jasna. Šla sva v gozd. Tujec je poiskal staro votlo bukev in iz dupline nagrabil poln zabojček črne prsti. Tako prst sem večkrat prinašal sestrama. Potrebnovala so jo za rože. Nikdar prej nisem pomislil na to, kako je črna prst nastala. Ko pa sem danes zvedel, kako nastane pesek in kako glina, sem vprašal, kako nastane črna prst. Učenjak mi je prav rad odgovoril. »Pesek nastane iz kamna, ki je mrtva tvarina. Tudi glina nastane iz kamna. Črna prst pa, ki jo imava pred seboj, je nastala iz rastlin, ki pa so živa bitja. Taka črna prst se imenuje humus. Kako nastane, ni še popolnoma znano. Vemo pa, da tam, kjer nastaja, ne sme biti preveč zraka, biti pa mora dovolj vlage in dovolj toplote, posebno važna pa so neka silno majhna živa bitja, za katere mislimo, da pospešujejo nastanek črne prsti. Črna prst ne nastaja le v gozdu. Tu se dobi najbolj čista. Nastane pa povsod tam, kjer rastlina odmre in pod pogoji, ki sem jih prej omenil, sprhni. V humusu so skoraj vse tiste snovi, ki jih rastlina potrebuje za svoje življenje. Radi tega je humus važen sestavni del rodovitne zemlje.«

S polnimi zabojčki sva se napotila proti avtomobilu. Prijalo nama je, ko sva se zavalila v mehke sedeže. Z bliskovito naglico je avto zdrvel po gladki cesti. Ustavil se je pred velikansko hišo. Na pročelju sem prečital zlat napis: *Naša zemlja — naše bogastvo*. Vstopila sva. Skozi glavna vrata sva prispela v prostran hodnik. Levo in desno so se nahajala vrata v posamezne dvorane. Pred prvimi vrati sva se ustavila, prečital sem napis: »Fizikalne lastnosti zemlje«.

(Se nadaljuje.)

Tisti, ki se odtrga od svojega naroda, ni več človek, temveč je smet na njegovi poti. Kamor potegne veter, tja leti tudi smet.

L. N. Tolstoj

Junaki sinjih višav

Piloti-lovci

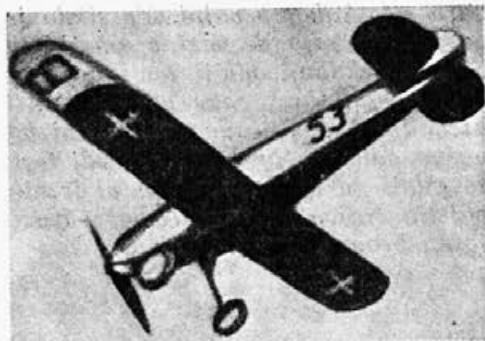
Človek si je osvojil zemljo in morja. Pa si je vedno želel imeti peruti, da bi poletel pod nebo kakor ptica. Tisoč in tisočletja so to bile človeške sanje, šele pred približno 40 leti se je človeku posrečilo izumiti stroje, ki so ga nesli pod oblake.

Prvi uporaben aeroplan sta izdelala dva brata Amerikanca — Wright. Montirala sta v svoje letalo motor z vijakom in zletela par metrov visoko in nekaj desetih metrov daleč. To je bil začetek. A Američani niso upoštevali iznajdbe obeh bratov — smatrali so to za igračkanje. Zaradi tega sta se brata Wright preselila v Francijo, kjer sta nadaljevala svoje poizkuse. Kmalu je letalstvo po zaslugi teh bratov tako napredovalo, da je letalec Bleriot preletel kanal, ki loči Francijo od Anglije. Sedaj je šele svet spoznal ogromno vrednost in pomen letalstva.

Ljudje so začeli med seboj tekmovali, kdo bo v tej panogi hitreje napredoval. In tako imamo danes letala, ki so desetkrat hitrejša od letal pred 30 leti, ko so letela z brzino največ 70 km na uro. (Bleriot je potreboval za svoj let iz Francije v Anglijo 70 minut, danes preletijo letalci to razdaljo v 7 minutah!)

Najhitreje se je letalstvo razvijalo v svetovni vojni. Letalo je postalo moderno orožje zoper sovražnika. Izkazalo se je, da ni več gospodar zemlje oni, ki ima najmočnejšo armado ali največje vojno brodogradilne, ampak oni, ki ima najboljša vojna letala in najhrabrejše letalce. Zaradi tega se vsaka država trudi, da izpopolni in poveča svoje letalstvo in vzgoji armado hrabrih letalcev.

Največje hrabrosti se zahteva od pilotov-lovcev, ki morajo napadati sovražna letala in jih zbiti na tla. Marsikateri dogodek iz svetovne vojne živi še danes v spominu starih vojščakov. S posebnim ponosom se junaški letalci spominjajo svojega

Lovsko letalo

tovariša Marinovića — Črnogorca, ki je v bojih zbil na tla 23 sovražnih letal.

Ali nič manjša hrabrost jim ni potrebna tudi v miru, ko se pripravljajo, da bodo nekoč branili svojo domovino.

Poklic vojnega pilota-lovca zahteva izredne sposobnosti. Zavrt v debelo obleko letalca, s padalom na ramenih, s temnimi, velikimi očali na očeh, z debelimi rokavicami na rokah, z masko na obrazu za letanje nad 5000 m — mora pilot-lovec sam opazovati nebo, da ga sovražnik ne iznenadi, opazovati mora delovanje motorja in mnogih instrumentov, mora uravnavati in streljati s strojno puško, mora upravljati brezžični brzojav in kar je glavno — spretno uravnavati krmilo, da prevari sovražnika in ga končno premaga. Pilotiranje modernega enosedežnega lovskega vojnega letala, ki drvi z brzino nad 500 km na uro, zahteva izredne sposobnosti letalca, ne le telesne, ampak tudi duševne. Ena sama sekunda raztresenosti je včasih usodna. Znan je primer nekega ruskega letalca, ki je premagal v bojih nad sovražnikovo fronto 30 nemških letal in jih zbil na tla, pa je sam strmoglavil na zemljo, ko je v hipni raztresenosti napačno zaokrenil krmilno kolo. To je bila napaka, ki je ne bi smel zagrešiti niti začetnik.

Letanje vojnih pilotov je v mirnem času ravno tako zvezano s smrtno ne-

varnostjo kakor v vojni. Marsikdo je že plačal svojo drznost s smrtjo in mnogi nekdanji piloti hodijo okrog kot invalidi brez roke ali noge. Ali brez drznosti ni zmage. V vojni bo vedno odločala hrabrost. Zaradi tega se piloti že v miru vadijo v drznih poletih. Največja šola za pilote - lovce je na beograjskem letališču.

Kapetan Ercigoj pripoveduje...

Tam srečamo najprej enega najhrabrejših in najsposobnejših pilotov - lovcev, kapetana Ercigoja, sina sončne Dalmacije. Na licu vitkega mladega junaka so sledovi nesrečnega padca, ki se mu je primeril na zadnjem mednarodnem tekmovanju v Beogradu. Tisoče gledalcev je bilo tedaj priča te nesreče. Kaj je bilo vzrok nesreče, nihče ne ve, tudi sam Ercigoj ne. On sam opisuje nesrečo tako:

»Niti ni odpovedal motor, kakor nekateri mislijo, niti ni bila napaka v krmarenju. Bližal sem se zemlji z velike višine v 'vijaku' ('vijak' ali 'pri' je let, ko se letalo postavi na glavo in se vrteč okrog svoje osi bliža zemlji, ko da bi bilo brez gospodarja, in se v zadnjem hipu spet zravna). Hotel sem tik nad zemljo uravnati letalo in napraviti z njim še navpični krog. Izgleda, da mi je za hip zaradi silne brzine popustil vid, da nisem točno razločil smer neba — pa se je zgodilo...«

K sreči ni bil padec smrten.

»Večini pilotov, ki so se smrtno ponesrečili, je manjkalo par metrov višine, da bi ostali živi, ali sekunda več za odločitev!« pripomni neki drugi pilot.

Kapetanu Ercigoju se pred tem padcem ni zgodila še nobena nezgoda, čeravno je bil že mnogokrat v nevarnosti. Pilot - lovec je vedno v nevarnosti.

»Najnedolžnejši let se lahko izpremeni v opasnost, ki zahteva trenutno odločitev, ker se vse vrši v ogromni brzini. Ali kakor se nevarnost hitro pojavi, tako hitro je tudi že za nami. Ko se dvigaš, se nasmehneš tovarišem — in lahko se zgodi, da kmalu nato gledaš smrti v obraz...«

Bili smo n. pr. priče, ko je eden naših najboljših pilotov izvajal na nekem letalu domačega izdelka pred češkoslovaškim letalskim poveljnikom vse mogoče umetne lete. Kot zadnje je izvršil to-le: Na mali višini se je prevrnil in letel z glavo navzdol. Približal se je zemlji na deset metrov. Bil je strašen prizor, ko je pilot v tej mali višini obrnil težko letalo in srečno pristal. Češkoslovaški poveljnik se je nad tako drznostjo zgrozil in poklical pilota k sebi, da mu čestita. Kajti ako bi bilo letalo le pol metra nižje, bi udarilo s krilom ob tla — in končano bi bilo z letalom in pilotom! Sam pilot je tedaj smehljaje priznal, da mu je malo vzdrhtelo koleno, ko je z glavo navzdol zagledal tik pred seboj travo letališča...

Vsak pilot - lovec je zase junak. Vsak je že kaj razburljivega doživel. Radi pripovedujejo o svojih dogodivščinah. S smehom na ustnah, ko da gre za malo pustolovščino.

Kapetan pilot Akrit se rad spominja, kako se je zaletel pri vojaških vajah v letalo namišljenega sovražnika. Sam pripoveduje:

»Bil sem še podporočnik, ko smo pri vajah nad hercegovskimi planinami dobili nalog, da napademo 'sovražna' letala, ki so se bližala v veliki višini našim postojankam. Padlo

mi je na misel, da nekoliko prestrašim 'sovražnika'. Hotel sem se zaleleti naravnost proti vodji 'sovražnih' letal, da ga prisilim k umiku. Vrtel sem se tako blizu pred 'sovražnim' letalom na vse mogoče načine, da je moral misliti na umik, ako ni hotel tvegati trčenja. Ali bilo je že prepozno. Zdelo se mi je, da se je nebo prelomilo ob udarcu. Iz šale je postala resnica! Izvidnik 'sovražnega' letala je skočil iz letala in se rešil s padalom.

Mojemu 'sovražniku' so se polomila in odpadla kolesa, meni je počilo krilo, od vijaka pa je ostala samo še os. Ustavil sem motor in pogledal navzdol, kam bi naravnal krmilo za let brez motorja in kje bi pristal — sama skalovita pokrajina — nikjer prostorčka za pristajanje.

»Joco, skoči!« velim svojemu tovarišu izvidniku, ki je sedel za menoj.

Tovariš se dvigne, si naravna padalo in pravi: »Bom! A ti tudi?«

»Jaz nočem!« odgovorim.

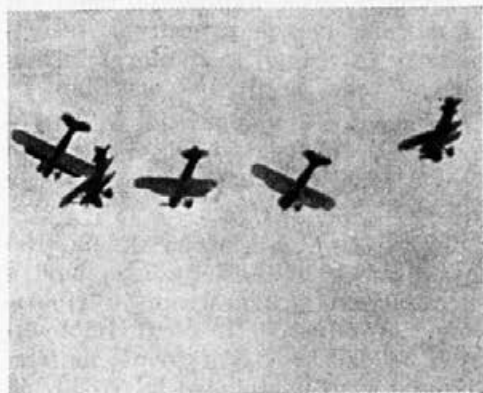
»Tedaj tudi jaz nočem!« odgovori verna drug in sede mirno na svoj prostor.

K sreči sva našla dolinico, kjer sva brez hujših nezgod pristala.

Ali tudi 'sovražnemu' pilotu priznanje — ni se hotel rešiti s pada-

lom. Podaljšal je let, dokler ni našel primernege mesta za pristanek. Tako smo se vsi rešili.

Polno je še doživljajev, ki se nanje spominjajo naši junaški piloti-lovci. Te doživljaje pa ne smatrajo za nič izrednega, temveč za dogodišče brez posebnega pomena. Iz oči

Igra letal

jim sije le želja, da bi pokazali svoje sposobnosti, svojo srčnost in prisotnost duha pred sovražnikom. Junaki so to, ki se ničesar ne boje.

»Mi smo že vsi gledali smrti v obraz,« pravijo, »in zato se nam ne zdi tako strašna. Naša nevesta je naš stroj. Nič kaj zanesljiva — morda jo imamo zato tem rajši!«

Kugler Mirko

Naša domovina v številkaš

Naša država je imela v začetku letošnjega leta približno 15.630.129 prebivalcev. To pomeni, da se je od dneva zedinjenja število državljanov povečalo za 5.976.047 duš.

Prirodni prirastek bi bil znatno večji, da ni pri nas tako velike umrljivosti. Smrt posebno kosi med otroci. V letu 1936. je umrlo 86.199 otrok

izpod 10 let starosti. Umiranje je največje na deželi. Kot glavni vzrok umiranja navajajo jetiko. V vsakem drugem grobu spi dete! V naši domovini se rodi let-

no čez 400.000 otrok, a umre približno 250.000 ljudi.

Jugoslavija je dežela malih posestnikov. Skoraj 1.400.000 družin ne more živeti samo od svoje zemlje. Od 24.754.166 hektarov celotne površine

je bilo obdelanih v l. 1937. 14,497.660 hektarov. Od tega je 51,71 % obsejanega z žiti; pašnikov je 30,25 %; travnikov 12,76 %; sadovnjakov 1,98 % in vinogradov 1,48 %. Vina se pridelala pri nas precej, vendar se tudi sila veliko popije, saj se potroši letno okoli 3,000.000 hektolitrov vina.

Živinoreja ne napreduje tako kot bi morala, ker je primitivna (začetniška). Največ gojijo živinorejci drobnico, govedo, konje in perutnino.

Z gozdovi je pokritih 7,779.776 hektarov. Od tega odpade na listnato drevje 10,92 %. Razmeroma največ je buke in hrasta.

Jugoslavija je kmečka dežela. Nič manj kot 10,670.565 ljudi se bavi s kmetijstvom, gozdarstvom in ribolovom. Od industrije in obrti živi 1 milijon 533.052 duš. S trgovino, bankirstvom ter prometom se bavi 675.966 ljudi. V državni službi, vojski in svobodnih poklicih je 567.836 prebivalcev; 486.619 oseb se bavi z drugimi posli.

Z vlakom se je peljalo l. 1937. 52 milijonov 964.278 potnikov. Srbi, Slovenci in Hrvati se vozijo največ v III. razredu. Naše železnice so aktivne (donašajo korist). Vendar ta dobiček ne vrže osebnih, pač pa blagovnih promet.

Trgovin je bilo v l. 1937. pri nas 126.042, obrti 53.097. Kopališča, slatine in druga letovišča je posetilo istega leta 907.935 gostov. Od teh je bilo Jugoslovanov 634.038.

Naše zadrugarstvo je v stalnem porastu. V 1937. letu je bilo v državi 33 združenih zvez z 10.076 zadrugami, ki so imele 1,329.055 članov. Denarnega prometa je bilo v zadrugah 3.678,059.000 dinarjev.

Za kritje državnih potreb ima država največ dohodkov od neposrednih in posrednih davkov, ki vržejo letno 5.875,899.000 dinarjev. Državna podjetja dajo 3.917,692.000, monopoli 2.069,912.000 in razni drugi dohodki 123,569.000 dinarjev. V l. 1937. je imela država 11.987,072.000 dinarjev

dohodkov in banovine še 803,765.000 dinarjev posebej.

Največji narodni dohodek daje poljedelstvo (10.886,000.000), potem živinoreja (8.097,000.000) in industrija (6.000,000.000).

Povprečno je prišlo v l. 1937. na vsakega vaškega prebivalca 350 dinarjev izdatkov za državo, banovino in občino, na mestnega prebivalca pa 410 dinarjev.

Kdor se le malo zamisli v navedene številke, ki jih je zbral urad »Obča državna statistika«, bo uvidel, zakaj je zbiranje statističnih podatkov potrebno. Oblasti bi brez njih nikakor ne mogle vedeti, kaj je treba ukreniti za procvit domovine; katere bolezni kosijo med preprostim narodom; koliko sme država potrošiti, da ne bo zašla v dolgove itd.

Statistični podatki se lahko prikazujejo grafično, to se pravi s sliko. Ta način obdelave statističnih podatkov je mnogo bolj zanimiv, razumljiv in očigleden; je pa tudi precej drag. Načinov grafičnega prikazovanja je veliko. Dva enostavna črteža sta pred vami. Prikazujeta razliko med številom prebivalcev naše države v l. 1918. in l. 1938. Drugi pa odnos med celo površino Jugoslavije, njeno obdelano zemljo in gozdovi.

Vsak kraj ima svoj običaj

Ne le praznike, ampak tudi razne druge dogodke slave ljudje na svoje načine. Pri nas so posebno zanimivi poročni običaji, ki se navadno vrše o pustu. A ti običaji so v raznih krajih različni. V Beli Krajini snubijo nevesto drugače kot v Prekmurju in na Gorenjskem spremljajo bališ drugače kot na primer na Dolenjskem.

Marsikateri običaj pa se je v teku let opustil in se ga še spominjajo le stari ljudje. Tako se pri nas le malo kje še menijo za to, če je kako dekle stopilo iz otroške v dekliško dobo. Pri nekaterih narodih pa se tudi ta dogodek še vedno slavi na poseben način. Navadno se to vrši, ko prestopi dekle šestnajsto leto in jo vaška dekleta sprejmejo v svojo družbo. Tega dne mora dekle prenesti marsikakšno šalo. Te šale pomenijo, da so prešla otroška leta in da se je pričelo resno življenje.

Posebno hudo šalo mora prenesti tako dekle na Litvanskem. Tam jo čaka vedro mrzle vode, ko prestopi hišni prag. Dekle nikoli ne ve, odkod se bo zlila mrzla ploha nanjo. Po navadi opravijo to delo bratje, sestre pa opazujejo iz kakega varnega mesta, da se potem od srca nasmejejo. De-

kle mora biti tega dne praznično opravljena. Ker ve, kaj jo čaka, je zelo previdna. A končno jo že kje doleti nesreča — polno vedro vode se zlije nanjo in jo premoči do kože. »Da, da, življenje je trdo!« vpijejo nanjo vsi opazovalci. In zanjo je najbolje, da se še ona smeje, sicer bi se še dolgo norčevali iz nje.

V Tibetu je prehod v dekliško dobo še trši. Medtem ko se na Litvanskem tu pa tam kako previdno dekletce vendar ogne vodi, ne zbeži v Tibetu nobeno dekle svoji usodi. Najprej žele vsi člani družine dekletu mnogo sreče, potem pa jo nenadoma zgrabijo starejše ženske in jo tako pretepejo, da še dolgo ne pozabi tega dne. Dekle se ne sme braniti, sicer bi jo vse ženske hkrati napadle. Tiho in mirno mora prenesti, da jo pretepejo vse ženske po vrsti: najprej stara mati, za njo vse tete in svakinje, nato še mati in sestre in vse sestrične. Právijo, da je tako dekle že leto prej nasproti vsem sorodnicam izredno prijazna in ljubezniva, da bi se jim bolj prikupila in da bi je ob prehodu v dekliško dobo prehudo ne preteple.

Na Kitajskem je dekletom laže prestopiti to dobo. Tu jih ne pretepejo in tudi ne pozdravijo z mrzlo vodo, ampak mora kitajsko dekle, ko je šestnajst let stara, prespati vso noč na trdih tleh ob vratih svoje sobe, v kateri stoji prazna njena mehka in gorka postelja. To ni prijetno in marsikatero dekle se zjutraj komaj prebiba. Tako jo bole vse kosti.

Na Ogrskem je usoda deklet milejša. Posebno za tista dekleta, ki rada gospodinijo. Tam mora dekle ob svojem šestnajstem letu skuhati sama kosilo za vso družino. Nihče ji ne sme pomagati. Vsa ogrska dekleta — revna in bogata — morajo to delo opraviti sama brez tuje pomoči. In marsikatero veselo rojstno dopoldne se konča opoldne s solzami in z obupom. Prav hudobni bratje se skrivaj splazijo v kuhinjo in stresejo med

jed toliko soli ali toliko paprike, da je jed opoldne neužitna.

Ti običaji so se ohranili že iz dobe, ko je bilo splošno razširjeno mnenje, da mora ženska kloniti pred možem, mu streči in biti celo tepena. Zato so se ti običaji ohranili le pri preprostih narodih, kjer je ženska še vedno le strežnica drugim članom družine. V državah, kjer je žena možu enakovredna in njegova tovarišica, tam so taki običaji ali izginili ali pa so jih nadomestili lepši in dostojnejši. V alpskih deželah — pri nas na Koroškem — n. pr. dobi dekletce ob prehodu v dekleško dobo lep venec od svojih tovarišic.

Posebno lep je običaj v Švici, kjer darujejo tovarišice dekletu poročni pajčolan, ki ga mora hraniti v svoji skrinji do svoje poroke.

Zanimivo bi bilo spoznati take vrste običajev v raznih naših krajih, kjer so še ohranjeni. Morda nam bo kak zvest naš čitatelj o tem kaj poročal.

Zima Drščajeva

Opica Fruj in Gazela

(Prizor iz pariškega Zoa)

Mesto Pariz ima na svoji periferiji krasen živalski vrt, ki je združen z otroškim igriščem. Ta razsežni živalski vrt je kakor čaroben park, poln gozdičkov, strmih pečin, skalnatih votlin, jezerc z otoki, potočkov in ribnikov, da bi se živali bolj domače počutile v njem.

Različni močvirni ptiči iz vseh petih kontinentov naše zemlje: beli, sivi, rumeni, rdečkasti in pisani, veliki in majhni, se v trumah sprehajajo po vodah parka s svojimi dolgimi, slokimi nogami, iščoč s krepkimi kljuni hrane pod vodo. Med njimi, ki so tako veličastni videti, švigajo majhne račice sem in tja. Na obrežjih rasto vrbe, vse oglodane in skoraj brez listja, kajti hudobni kenguruji, ki prebivajo tod, bolj iz objestnosti kakor iz potrebe trgajo listje z vrb, stoječ na močnih zadnjih nogah in uporabljajoč sprednje šibke nožice po človeško kot roke. Najbolj lena izmed vseh živali je brez dvoma nilski konj, ki v vsej svoji ogromnosti nepremično leži v vodi med skalami in se ne gane niti

majhnim otrokom na ljubo ne. Tu in tam globoko vzdihne in takrat se ti zazdi, da je zapihal veter. Žirafa je kakor elegantna gospa, ki za nobeno ceno na svetu ne prekrši zakonov olike. Nekoliko plaha je, a vljudna in finega obnašanja. Najbrž ji je nekoliko nerodno, ko ljudje občudujejo

njen dolgi vrat. Dodrodušne in prisrčne kamele leže prežekujejo ali pa prenašajo na svojih grbah otroke po parku. Tigri in levi ne prebivajo po kletkah. Njih prebivališče je na široki, odprti ploščadi, obdani z globokim jarkom, polnim vode. Na prvi pogled se ti zazdi, da so svobodni, toda oni dobro vedo, da je njihova svoboda le navidezna in da so zvižčno priklje-njeni na pečino, ki je sicer razsežna, a v primeri z njihovim bivališčem tam v daljni domovini, žaljivo majhna. Zato tigri in levi prezirajo ljudi in strme preko njih tja nekam v daljavo. Na strmih, visokih pečinah imajo divje koze svoja bivališča. Njim je najlepše. Visoko nad njimi je modro nebo, pod njimi pa ves ostali živalski svet. Poganjajo se na najvišje robove pečin in strme v prepad. A tudi njihova svoboda je omejena — pečine so obdane z globokim jarkom, da ne morejo živali čezenj.

Pa pustimo vse te mogočne živali, prijazne slone in ljubke medvede; pustimo lajajoče tjulne in mrože, male vidre, velike tičnice s tisočeriimi afriškimi ptiči, govoreče papige krasnih barv, ki so priklenjene na močne verige; mravljinčarje, ki povzročajo mnogo skrbi gospodarjem, ker se hranijo le z mravljami. Pustimo vse te

živali in se podajmo tja, kjer prebiva na golem drevesu, na majhnem otoku sredi vode črna opica, Fruj po imenu, v družbi svojih belih tovarišic. Opica Fruj je ljubljanka svojih gospodarjev, odraslih obiskovalcev in otrok.

Opica Fruj je bistrega duha, polna šegavih domislic, častihlepna in iznajdljiva, po svojih kretnjah pa je zelo podobna ljudem. Med vsemi živalmi uživa ona največ naklonjenosti pri ljudeh, ker je spretna, nagajiva, predrzna in izzivalna.

Na sosednjem otoku prebivajo velike afriške gazele. Voda, ki loči oba otoka, ni globoka in tako se je zgodilo, da je nekega dne eni izmed gazel — veliki sivi samici — padlo v glavo, da obiše opičji otok. Najbrž si je zaželela spremembe družbe in kraja. Večno, dan za dnem posedati med gazelami, ki so sicer lepe, prijazne živali, vse lepo in prav, a tudi žival se vsega enkrat naveliča. Modro in previdno je gazela prebredla plitvo vodo in stopila na novo zemljo. Nekam negotovo se je zazrla gori v opice, ki so sedele na najvišjih vejah golega drevesa in na vso moč vreščale, najbrž

iz začudenja in protesta nad prihodom novega prebivalca. Opica Fruj je vreščala najbolj in ostro je opazovala kretanje novodošleca. Gazela si je med tem ogledala otok, vožnjarka okrog debla drevesa, na katerem so

vreščale opice, obšla veliko skalo in z zadovoljstvom ugotovila, da ji sprememba dobro dene. Za tiste prismođe gori v vejah se ni dosti zmenila; se bodo že naveličale vreščati in stopile doli k njej, da se seznanijo, kakor se spodobi. Legla je ob vodi v pesek in jela opazovati ljudi in otroke, ki so onkraj vode čakali, kaj bo zdaj.

Gori v vejah je sčasoma vse utihnilo. Bele opice so se kmalu naveličale opazovati gazelo in jele so se zabaviti na svoj opičji način: zavihtele so se z ene veje na drugo in se gugale; lovile so se za skalo, si iskale druga drugi bolhe in tako naprej. Opica Fruj pa je s prekrižanimi koleno mirno sedela na veji, očitno se ji je neka posebna domislica zarila v možgane. Ni ji bilo prav, da nima ona, opica Fruj, prvo in zadnjo besedo. Na vsak način to ne sme ostati brez kazni, sicer bo vsakdo, kdor bo le hotel in mogel, prišel na njen otok. Ne, to ne gre. Švignila je pokoncu, se zavihtela na najvišjo vejo, na tisto, ki je bila tik nad gazelino glavo, se v krasnem skoku spustila

na gazelin vrat, jo s šapama bliskovito stresla za rožičke in se zmago-slavno povzpela zopet na vejo. Gazela je skočila pokoncu in se ozrla navzgor, kjer je sedela opica Fruj na veji, ko da se ni nič zgodilo. Še glavo si je podpirala s šapo, tako da je bil njen prezir videti še bolj žaljiv. Gazeli, ki je bila dobro vzgojena, se je to obnašanje čudno zdelo, zmajala je z glavo in šla k vodi pit. Med tem se je spustila Fruj na tla in se potihoma splazila k vsiljivki, jo z nohti počehljal po napetem trebuhu in se z divjim vreščanjem zavihtela gori v varno zavetje. Kajti vkljub temu, da je bila predrzna, se je gazele in njene jeze vendarle bala. Gazela se je nevoljno stresla in dala čuden glas od sebe, ki bi naj razjasnil predrznici, da je njene potrpežljivosti konec. Ali Fruj je bila že na varnem in skupno z belima tovarišicama se je režala

gazeli predrzno v obraz. Ljudje so se smejali in dajali opici poguma. In šale še ni bilo konec. Ko je gazela že jela premišljevat, kaj naj napravi z opico, je v hipu skočila Fruj na tla, se obesila gazeli za rep, se zagugala sem in tja s koncem repa v šapah ter nekajkrat pošteno povlekla za rep, preden ga je spustila. To očitno norčevanje je bilo gazeli preveč. Jezno je zarigala in ne da bi se ozrla na svoje žaljitelje — niti na bedaste ljudi, ki se smejejo vselej takrat, kadar je stvar najmanj smešna — je sklenila, da enkrat za vselej zapusti otok, ki ima tako neresne prebivalce. Veličastno je stopila v vodo in jo z dostojanstvenimi koraki prebredla med zmagoslavnim vreščanjem opic in med smehom ljudi.

Tako je norčava opica Fruj rešila svoj otok pred gazelsko nevarnostjo.

Rudolf Močar

Zaklad pri Mrtalosu

Kaki dve uri hoda vzhodno od Loškega potoka se je nahajalo malo naselje Jelenov žleb. V bližini se nahaja velik gozd, Mrtalos imenovan, ki je last potoških kmetov. To čudno ime je dobil Mrtalos, kakor pravi pravljica, po neki roparski družbi, katera da se je baje umaknila z Balkana pred turškim vpadom v Evropo in se tu naselila. Bilo jih je dvanajst. Od tu so se odpravljali na roparske pohode. Ko pa so si že nabrali mnogo zlata in srebra, so se začeli prerekati, kako si bodo razdelili zaklad. Ker se niso mogli zediniti, je nekdo izmed njih v temni noči, ko so vsi spali, zakopal zaklad, sam pa se je šel obesit. Ko so videli, kaj se je zgodilo, jih je spreletela groza. Od tega časa niso več ropali, marveč so se preselili v Loški potok.

Zdaj pa poslušajte, kaj je doživel neki Tazdolajnik Jernej, ko je šel

nekoč opolnoči sam iz Jelenovega žleba domov. Ko je gazil po ozki, zasneženi gazi, mu je čudna groza stiskala prsi. Zdaj zdaj je imel biti na ovinku, kjer je zakopan zaklad. Ali — groza! Ko se je ozrl na desno, je zagledal tri navpik postavljene sode, polne zlatnine in srebrnine. Na njih pa so ležale čudne pošasti. Za hip je postal. Tedaj pa so pošasti spregovorile: »Ni ti dano!« »Komu pa?« si je še upal vprašati. »Ta zaklad bo dvignil nekdo iz Malnarjevega rodu, ki se bo izzibal v zibelki, stesani iz lipe, katera bo zrastle na tem mestu.« Nato je vse izginilo. Jerneja je pograbila groza, da je bežal kakor veter. Doma je kar padel v vežo. Čez tri dni je umrl.

Tik pred smrtjo pa je še povedal, kaj je doživel.

Vse polno kotanj v gozdu priča, da so že mnogi ljudje kopali, zaklada pa ni izkopal še nihče.

O lipi pa ni še nobenega sledu. Bog ve, ali bo sploh kdaj zrastle ali ne.

Boj na življenje in smrt

Kdor je čital knjigo znamenitega mladinskega pisatelja Kiplinga o življenju munga, ta ve, da je mungo največji sovražnik vseh strupenih kač. Kjer živi mungo, tam je dežela kmalu rešena strupene nadloge. Zaradi tega so tudi v naši Dalmaciji prišli na misel, da bi pripeljali nekaj teh živali iz Indije in jih naselili v krajih, kjer je mnogo strupenih kač. Na otoku Mljetu pri Dubrovniku je bilo pred leti toliko strupenih kač po vinogradih in oljčnih nasadih, da je bil kmet vedno v nevarnosti, kadar koli je šel na delo. Na polotoku Plješevcu je visoka gora, ki jo imenujejo domačini gora »Zmija«, kar pomeni po naše kača. Med skalami te gore je mrgolelo gadov. Odkar pa se je tam razmnožil mungo, so kače izginile.

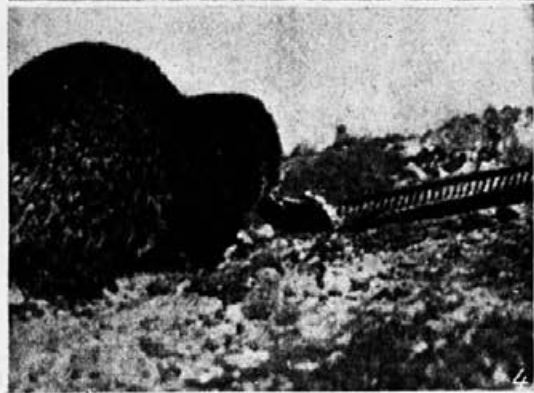
Mungo je mala žival, nekoliko večja od naše podlasice. Doma je iz Indije, kjer je udomačen in živi pri ljudeh kot domača žival. Tam se najnevarnejša kača kobra kaj rada vgnezdi v bližini hiš ali v hlevih, kjer preži na kokoši in druge domače živali. Gorje ljudem, ako bi ne imeli pri hiši sovražnika vseh kač, malega munga. Ko zagleda mungo kačo, se z neverjetno spretnostjo požene proti njej. Prične se boj na življenje in smrt.

Kako izgleda ta boj, nam najlepše pojasnjujejo naše slike. V prvi si stojita dva smrtna sovražnika nasproti. Oba vesta, da bo le eden ostal živ. Prežita drug na drugega in premišljujeta, kje bi zgrabila sovražnika.

Druga slika nam kaže, kako se je kobra pognala v munga, hoteč zasediti svoje zobe v njegov smrček. Ali mungo se jo bliskovito otrese.

V tretji sliki se je mungo že dvignil in se pripravil za napad. Z močno odprtim gobcem strmi v sovražnico in čaka trenutka, da jo zgrabi za vrat.

Četrta slika kaže konec boja. Mungo je zgrabil kobro za tilnik in ji z močnim ugrizom zlomil hrbtenico.

Kraju mojih počitnic

*Sentandraš pod Oljko,
najlepši si kraj,
podoben si raju,
ah, saj si že raj.*

*Imaš gozdove zelene,
rumena polja,
v domovih med drevjem
je sreča doma.*

*Tam ptički veselí
po drevju žgoliijo,
se svobode zlate
zelo veselijo.*

*Spomladi tam sadno drevje
v enem samem je cvetu
kraja lepšega
nikjer ni na svetu.*

*V poletju na polju rumeno
tam žilo zori,
v jeseni pa drevje sladkega sadja
obilo rodi.*

*V vinogradih grozdje
se smeje rdeče,
temu se sadu
nihče ne odreče.*

*Šentandraš, Šentandraš
najlepši si kraj,
varuj te Bog
in srečo Ti daj!*

Marija Blagotiček, 4. razr. lj. š. v Celju.

Za plugom na počitnicah

Tri in pol ure z vlakom in mesec dni da izostanemo, je nama z bratcem na kratko dejal oče že nekaj tednov pred počitnicami.

Preštevala sva dneve, ko je končno nastopilo ono srečno jutro za odhod. Že ob pol šestih smo odrdrali iz Ljubljane. Vseh 21 postaj sem se že poprej naučil iz voznega reda, da sva se z mojim malim, zelo radovednim bratcem med vožnjo brez očetovih pojasnil povsod sa-

ma znašla. Med vožnjo sva vesela opazovala pri oknu vse, ki se je kot v kinu hitro menjavalo. Smo že onkraj Celja. Povsod veliko polja. Tu in tam so orali. Pa rečem bratcu, kako prijetno da bi bilo hoditi po gladkem potu, ki ga pušča plug za seboj. Niti bodlo bi ne in bosa bi lahko hodila.

Koliko novega in lepega in prijaznega sva doživela na počitnicah. Večkrat sva hodila bosa po prijetno hladni brazdi za plugom in prav nič naju ni bodlo. Pastarice, prav ljubke ptičke, so poskakovale v najini bližini po preorani njivi. Sonce je pripekalo. Vola sta sopihala pred plugom in otepala z repom po nadležnih obadih in muhah. Obsedela sva trudna v travi konec njive. Tu naju ni nihče podil. »Se še spominjaš,« rečem bratu »kako te je nekoč radi dveh cvetk v Tivoliju oštel tisti kosmati paznik?« — Vsi ljubljanski otroci, ki hodijo v Tivoli ga poznajo in se ga boje. Dolge brke ima pod nosom, pa še od ušes do brade je ves kosmat.

Urlep Aci, uč. III. r. deške vadbice.

Ljuba živalska svoboda

Ko sem bil majhen, sem imel željo uloviti škorce. Od svojih starejših tovarišev sem zvedel, da se lahko mladi škorci nauče govoriti.

Hodil sem v 4. razred osnovne šole. Za ročno delo smo vsi delali tako zvane »škorčnice«. Jaz sem tako hišico hitro zbil in jo pokazal g. učitelju ter ga prosil, če jo smem nesti domov, da jo bom obesil na drevo. Gospod učitelj mi je dovolil. Ko pridem domov, grem v sadovnjak in obesim hišico na hruško. Obesim jo tako, da gleda vhod škorčnice proti jugovzhodu.

Potem sem dan za dnem hodil radovedno opazovat, če so se že škorci vselili. Dva dni so hodili samo gledat svoje novo stanovanje. Tretji dan so se že vselili. Čez nekoliko dni splezam na hruško in vidim, da je znesla samica že štiri jajčeca. Samec je vedno stražil pred vhodom in dal samici znamenje, če se je kdo približal.

Čez štirinajst dni sem se skril za jablano in opazoval, kdaj odletita starca iskat hrane, hitro splezan na hruško in v škorčnici zagledam štiri mlade mladiče. Čez tri dni jih odnesem v večno ječo »kletko«.

Tedaj, ko sem jih nesel, sta se ravno vrnila s hrano samec in samica. Da bi vi videli, kako žalostno sta za menoj žvižgala uboga starša. Samec se je divje nad menoj zaganjal po zraku.

Vsak dan sem mladičem nosil mleka, vode, mrčesa in drobtinic. Moji mladi ujetniki so imeli vsega dovolj — samo ljube živalske svobode ne.

Po dveh dneh jim podrežem jezike z ostrim nožem. Koliko bolečin so morali prestati ti ubogi škorci! Potem sem začel mladiče učiti lahko izgovorljive besede. Noben škorec se niti zmenil ni ne za moje besede ne zame.

S tem so se mi uboge živalce tako zasmilile, da sem jih končno izpustil. Da bi veselje teh malih ujetnikov videli tudi vi, bi bili tako veseli, da sam ne vem kako! S kakim veseljem so začeli prepevati in žvižgati, vam ne morem popisati. Jaz pa nisem vedel, ali bi se jokali ali smejali.

Zato pa vas dragi čitatelji in čitateljice »Našega roda« prosim, da ne lovite ptičjih mladičev.

Pusti naravi, kar je iz narave.

Tobras Ivan, Ptuj, meščanska šola.

Dragi urednik!

Danes Ti prvič pišem ter Ti pošiljam to pismo. Stanujem v Dolu pri Ljubljani. Lansko šolsko leto je bil naš 4. razred na izletu v Zagrebu. Vesel sem bil tega izleta, najbolj pa sem bil vesel Maksimira.

Maksimir je velik hrastov gozd, v katerem je polno z belim peskom posutih poti. Na vsakih 15 do 20 korakov so klopi, da se lahko človek odpočije, ako je truden. Na vzhodni strani je jezero, v katerem je polno čolnov in rib. Sredi te vode je živalski vrt. Tukah sem videl razne živali: leve, tigra, slona, medvede, severne medvede in bele, razne opice in ptice z nepopisnim lepim perjem, planinske orle, sove, fazane, pave, kamelo, zebro, razne koze, jelene in srne ter mnogo drugih živali, za katere imena nisem mogel vedeti. Najrajši bi ostal tu,

tako lepo je. Živalim sem metal kruh, ki so ga s slastjo požirale. V veliki, kletki podobni hišici, je nebroj vse polno manjših ptičkov, ki vsi vprek tako vpijejo, da bi človek skoraj oglušil. Tu so gotovo vsi ptički iz vseh delov sveta. Kdor bo šel v Zagreb, naj ne pozabi ogledati si Maksimira.

*Kuhar Josip, VI. raz. ljudske šole
v Dolu pri Ljubljani.*

Kaj je Mura šepetala...

V šoli smo se zmenili, da obiščemo Muro. In šli smo. Ko smo prišli do obale in smo strmeli v njene tihe, mirne valove, se nam je zdelo, da nam je nekaj posebnega šepetala. Njen glas je bil zelo otožen ter se je razlegal po mirni ravnici. Šepetala nam je: »Dragi bratje, kaj strmite in gledate v moje tihe valove? Saj veste, da sem jaz tista, ki vam povzročam mnogo škode. Poplavim vam vašo rodovitna polja, poderem hiše ter prinašam s seboj mnogo utopljenec. A koristim vam tudi. Z ribami, katere plavajo v meni ter me kratkočasijo. Z zlatom, ki vam ga prinašam iz daljnjih bogatih dežel, poganjam vam vaše mline in v vročem poletju si marsikdo poišče hladila v meni. Pomislite na čas pred dvajsetimi leti, ko je bil tujec moj gospodar, ko sem vas ločila od bratov onstran mojih meja. Pomislite, koliko sovražnikov sem pogoltnila ter jim potopila njihove čolne.« Mura je še dalje šepetala, toda mi smo se radi kratko odmerjenega časa morali vrniti v šolo.

*Utroša Izidor, I. r. v. lj. š. v Srednji
Bistrici v Prekmurju.*

Moja muca

*Imam prijazno mucico,
ki črno in belo ima dlačico,
umiva se kar s šapico,
ker vode se boji hudo.
Večkrat se potepal gre
in potem domov ne ve,
dokler jaz za njo ne pridem
in ušesa ji navijem.*

*Ribič Karl, višja lj. šola v Račah
pri Mariboru.*

Klišefe eno- ali večbarvne, za časopise,
knjige, razglednice itd., izdeluje
klišarna

»Jugografika«

Ljubljana — Sv. Petra nasip 23

*Kar potrebuje mladina v šoli
in doma, dobi po nizkih cenah v*

Učiteljski knjigarni v Ljubljani

in v podružnici v Mariboru

Posebno priporočamo bogato izbiro lepih mladinskih
knjig po znižanih cenah. Izberite knjige po cenikih,
ki jih imajo šolski upravitelji, in naročite skupaj,
da bo nižja poštnina

LJUDSKA SAMOPOMOČ

reg. pomožna blagajna

v Mariboru, Aleksandrova 47

v lastni palači

Podružnica: Ljubljana, Tyrševa cesta 34

sprejema vse zdrave osebe od 17. do 70. leta
v zavarovanje za pogrebno za zneske od
din 1000— do 10.000—; za doto od 1. do 16.
leta starosti za zneske od din 1000— do 25.000—.
— Zahtevajte brezplačno pristopno izjavo in
informacije! — Do sedaj izplačali na podporah
preko 30 milijonov dinarjev.
Ustanovljena leta 1927.

Zaupniki se sprejemajo za vsak kraj dravske banovine

Klavirje / vijoline /
Hohner harmonike /
Jazz instrumente in
vse kar za muziciranje
potrebujete, dobite v
najboljši izdelavi
in najceneje pri

R. WARBINEK

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA 4

*Zobni kamen
bo odstranjen
v najkrajšem
času!*

Sargov

KALODONT

proti zobnemu kamnu

*Otroci, hranite in varčujte, pomnite:
Iz malega raste veliko!*

Mestna hranilnica ljubljanska

izdaja na dom domače hranilnike,
najboljše učence obdaruje z zlatimi
darilnimi knjižicami. Stopite tudi Vi v
krog njenih vlagateljev in varovancev!

KOLO,

najlepše razvedrilo mladini

Toda le — če od tvrdke

A. GOREC, DRUŽBE Z O. Z.,

LJUBLJANA — POLEG NEBOTIČNIKA

Uganke za Cicibančke

Kaj se skriva
v teh številkah?

- I. 1. ime našega mladega kralja, 2. nam prodaja vsakdanji kruh, 3. kesanje.
 II. 1. nosi kralj na glavi, 2. nam kaže točen čas, 3. žensko ime.
 III. 1. človek, ki prosi miloščine, 2. nas greje pozimi, 3. zdravilna pijača.
 IV. 1. naša zemlja onkraj meje, 2. ostra konica, 3. številka.

Trije izrečani rešilci Cicibanovih ugank (od 1. do 3. razreda ljudske šole) prejmejo lepa darila.

Kneippova
 vsako zrno vsebuje
 praženi sladni sladkor
 sladna kava